

Wakati wa kuanza Sabato

Adrian Ebens

Wakati wa kuanza Sabato

Adrian Ebens

Kimepigwa chapa Australia na

maranathamedia.com

adrian@maranathamedia.com

Oktoba, 2017

Kimehaririwa Januari 2019

Yaliyomo

Mabishano ya Sabato	4
Sabato Huanza jioni	9
Je! Ellen White hakuelewa nini?	9
Kifo na Ufufuo wa Yesu.....	12
Injili katika Uumbaji	18
Sabato na Injili	26
Kilio cha usiku wa manane.....	27
Wamisri walianza Siku ya Alfajiri	28
Roho ya Utabiri wa Utabiri	28
Wakati wa kuanza Sabato.....	31
Jioni na Asubuhi.....	31
Kuelezea Neno <i>Siku</i>	32
Kujibu Math 28:1 na Mchana katika Jua Kuchomoza	34
Wakati wa Jioni ni Nini haswa?.....	36
Kugawika kwa masaa 12 kwa siku	38
Saa ni 1/12 ya Mchana na sio Dakika 60.....	40
Sabato haiwezi kuanza saa kumi na mbili jioni.....	42
Wakati wa Sabato.	43
Sabato ya Lunar	44
Mzunguko wa Siku Saba unaoendelea	44
Kalenda ya Gregori	46
Tunajua tusimamapo	48
Kutoka Kutua kwa Jua hadi kutua kwa Jua katika eneo lako	50

Mabishano ya Sabato

Katika kiini cha Amri Kumi tunaalikwa kukumbuka siku ya Sabato na kuifanya takatifu. Je! Siku ya Sabato ni nini na inaanza na kumalizika lini?

Swali hili lilikuwa suala kuu kabisa kwa harakati za mapema za Waadventista wa Sabato wakati mazoea tofauti yalipoanza kuibuka katika maeneo tofauti. James White alisisitiza historia hii katika Review and Herald mnamo 1868.

Kwa kawaida inajulikana kwa wasomaji wengi wa REVIEW, kwamba kwa miaka kadhaa katika historia ya mapema ya Waadventista wa Siku ya Sabato, waumini walikubali saa sita jioni kama wakati wa Sabato kuanza na kufunga. Inajulikana pia kuwa katika vuli ya 1855, Review ilifundisha kwamba jua kutua ulilikuwa wakati wa Biblia kuanza Sabato, na kwamba watu wetu kwa ujumla walibadilisha kutoka saa kumi na mbili hadi jua kutua. Baadhi ya hali zinazohusiana na badiliko hili napenda kuzisema hapa:

1. Wakati wa saa sita ulihojiwa na sehemu ya waumini mapema mnamo 1847, **wengine wakidumisha kwamba Sabato ilianza kuchomoza kwa jua, wakati wengine walidai ushahidi wa Biblia kwa kupendelea jua kutua.**

2. Mzee JB, ambaye alikuwa wa kwanza kufundisha Sabato kwa umuhimu wake, na kufanya kazi kwa uaminifu kuleta watu kutoka kwa Waadventista kuitunza, aliamuliwa juu ya swali, na heshima kwa miaka yake, na maisha yake ya kiungu, inaweza kuwa miongoni mwa sababu zilizosababisha uhakika huu kutokuchunguzwa mapema kabisa kama vidokezo vingine.

3. Katika vuli ya 1855, Mzee J.N.A. aliniita huko Vita Creek, njiani kwenda Iowa, na akaweka mbele yangu sababu za maandiko za kuanza Sabato wakati wa jua. Alikuwa ameandika nakala ya wazi juu ya mada hiyo, ambayo aliacha nami, na ambayo ilionekana katika Maoni ya Desemba 4, 1855. Hata hivyo, makala haya, kabla ya kuonekana kwenye Review yalisomwa katika Mkutano kule Battle Creek karibu wakati huo, na mada hiyo ilijadiliwa, ikasababisha kutuliza akili za akina ndugu wakati wa machweo, isipokuwa Ndugu. B. na wengine wachache. Tangu wakati huo kumekuwa na makubaliano ya jumla kati yetu juu ya mada hiyo.

Lakini kuna watu ambao wanatafuta kutudhuru kama watu - na darasa hili tunatarajia kusaidia na nakala hii - ambao wanaripoti na kuchapisha kwa ulimwengu kwamba Bi White alidai kuonyeshwa kuwa wakati wa kuanza Sabato ulikuwa kumi na mbili mchana, na kwamba katika kipindi cha baadaye alionyeshwa kuwa jua kutua ulikuwa wakati wa kweli. Imeelezwa pia kuwa katika maono aliona kama sahani ya saa ikiwa na mkono mmoja unaelekeza zile kumi na mbili, na zingine hadi 12, ikionyesha kuwa saa kumi na mbili ndio mwanzo na karibu na Sabato.

Taarifa rahisi ya ukweli katika kesi hiyo inatosha kuonyesha ripoti hizi kuwa za uwongo. Kwa hivyo tunatoa taarifa zifuatazo, ambazo tuko tayari kudhibitisha kwa mashahidi wenye uwezo:

1. Dada White ameonyeshwa kitu katika maono mawili kuhusu wakati wa kuanza Sabato. Ya kwanza ilikuwa mapema mnamo 1847, huko Topsham, Me. **Katika maono alionyeshwa kuwa kuanza Sabato wakati wa kuchomoza kwa jua ilikuwa sio sawa. Kisha akasikia malaika akirudia maneno haya, “Tangu jioni hata jioni mtaadhimisha Sabato zenu.”** Bro B. alikuwepo na akafanikiwa kutosheleza wote waliokuwepo kuwa “jioni” ilikuwa saa kumi na mbili. Zingatia hili: **Maono huko Topsham hayakufundisha wakati wa saa kumi na mbili. Yalirekebisha tu wakati wa jua.** Sijawahi kupokea wazo kwamba wakati wa saa kumi na mbili ulisimamiwa na maono, kwa hivyo yafuatayo ambayo mimi nilinakili kutoka kwa taarifa nilitoa katika Review juu ya mada hiyo, Desemba 4, 1855, kama ifuatavyo:

Hatujawahi kuridhika kabisa na ushuhuda uliowasilishwa kwa neema ya saa kumi na mbili, **wakati mawasiliano anuwai yaliyopokelewa kwa miaka michache iliyopita ya kutetea jua kuchomoza na wakati wa jua kutua, yamekuwa karibu na ubishi wa hoja, na roho ya unyenyekevu na heshima. Mada hiyo imetufadhaisha, lakini hatujapata wakati wa kuichunguza kabisa.**

Mnamo Juni, 1854, tulimhimiza Mzee D.P.H. kuandaa makala juu ya mada hiyo kwa Review. Wakati tukiwa naye huko Pennsylvania, msimu wa baridi uliopita, tukarudia ombi hilo. Tulipokuwa Maine, msimu uliopita wa joto, tulielezea hisia zetu juu ya somo hili kwa Bro. A., na hofu yetu ya mgawanyiko isipokuwa swali linaweza kutatuliwa na ushuhuda mzuri. Aliamua kutumia wakati wake kwenye mada hiyo hadi atakapofahamu yale ambayo Biblia inafundisha kuhusu hilo, na nakala

yake katika hili ni matokeo ya uchunguzi wake. Wengine wana maoni kwamba wakati wa saa kumi na mbili umefundishwa kati yetu na udhihirisho wa moja kwa moja wa Roho Mtakatifu. Hili ni kosa;

‘Kuanzia jioni hata jioni’ ilikuwa fundisho ambalo wakati wa saa sita limerejelewa.”

2. Kwa upande wa saa, mashujaa ishirini wenye uwezo wako tayari kushuhudia kwamba hata Dada W. wala maono yake hayakuhusika chochote.

3. Tulikuwepo katika Mkutano uliyotajwa hapo juu, na pia **wakati maono yalipotolewa baada ya kumalizika kwa Mkutano huo**, na kumsikia Dada W. mara tu baada ya kutoka kwenye maono, eleza kile alichokiona. Kwa hivyo tuko tayari kushuhudia kwamba wakati wa jua haujatajwa mara moja katika maono; lakini maneno aliyopewa katika maono ya hapo awali yalirudiwa, yaani, “Tangu jioni hata jioni mtasherehekea Sabato yenu.” Na maneno haya yaliongezwa hivi: “Chukua neno la Mungu, ulisome, uelewe, na huwezi kufanya makosa. Soma kwa uangalifu, na utapata kile kilicho na wakati wake.” Katika maono ya kwanza tulielekezwa kwa neno la Mungu na maneno “Kutoka jioni hata jioni;” lakini kwa misingi ya unajimu, basi iliamuliwa kuwa hata ilikuwa saa kumi na mbili. Katika pili, maneno yale yale yalitumiwa, **na tulielekezwa zaidi kwa neno la Mungu, ambalo linapochunguzwa huhakikisha wakati wa jua kutua. Hii ilitatua suala hilo na Bro. B. na wengine wachache, na maelewano ya jumla yamekua juu ya swali.** James White, RH Feb 25, 1868

Mnamo 1847 Ellen White alionyeshwa katika maono kwamba wazo la Sabato iliyoanza katika kuchomoza kwa jua haikuwa sahihi. Kisha malaika akamnukuu Walawi 23:32 kwa Ellen White wakati akielezea mada ya kuanza Sabato. Kwa hivyo malaika aliunganisha kifungu hicho *jioni hata jioni* wakati wa kutunza Sabato ya kila wiki. Kama James White anavyoonyesha, Joseph Bates alimshawishi kila mtu wakati huo kwamba hata ilimaanisha 12 jioni hadi 12 jioni. Maono ya kwanza yaligundua kwamba jua kuchomoza ni wakati wa kutunza Sabato. Wakati J.N. Andrews alitoa utafiti wake ulioonyesha wazi kuwa jioni hata hata jioni kutoka kwa Biblia kunamaanisha jua kutua, kila mtu alikubali ushahidi isipokuwa wawili.

Wakati karatasi ilisomwa asubuhi hiyo ya Sabato, ingeweza kuonekana kuwa wakati saa kumi na mbili za kutetewa na Bates kwa kanuni hazikuwa sahihi - kwa sababu iliitwa kuanza Sabato jioni - kwa undani kulikuwa na makosa. Sasa kwa msimamo wa wakati wa jua kutoshea mkono sana na ushuhuda wa maandiko, kusanyiko lote, lililojumuisha viongozi wa kanisa hilo, lilikubali mwanga huo na walikuwa tayari kubadili tabia yao. Wote, hiyo ni, ila wawili - Joseph Bates na Ellen White. {1BIO 323.2}

Siku chache baada ya kongamano Ellen White basi alikuwa na maono ya pili. Mwisho wa mkutano huo wote walikuwa na hakika ya ukweli wa Biblia isipokuwa Joseph Bates na Ellen White.

Niliona ilikuwa hivyo hata, “Tangu jioni hata jioni mtaadhimisha Sabato yenu.” Malaika akasema, **“Chukua neno la Mungu, ulisome, uelewe, na huwezi kufanya makosa. Soma kwa uangalifu, na utapata kile ambacho ni, na wakati ni gani.”** Nilimuuliza malaika ikiwa hasira ya Mungu imekuwa juu ya watu wake kwa kuanza Sabato kama walivyo. Nilielekezwa nyuma kwenye kuchipuka kwa Sabato ya kwanza. Nilifuata watu wa Mungu hadi wakati huu, na sikuona ya kuwa Mungu hakupendezwa, au alikasirika. **Niliuliza kwa nini ilikuwa [4] hivi, kwamba katika siku hii ya mwisho lazima nibadilishe wakati wa kuanza Sabato. Malaika akasema, “mtafhamu, lakini bado, bado.”** Malaika akasema, “Ikiwa nuru inakuja, na hiyo nuru imewekwa kando, au imekataliwa, basi inakuja hukumu na ghadhabu ya Mungu; lakini kabla ya taa kuja, hakuna dhambi, kwa kuwa hakuna nuru kwao kuikataa.” Niliona kwamba ilikuwa katika mawazo ya wengine ambayo Bwana alikuwa ameonyesha kwamba Sabato ilianza saa sita, wakati nilikuwa naona tu kwamba imeanza saa “jioni”, na ilipunguzwa ambayo hata ilikuwa saa sita. Niliona watumishi wa Mungu lazima wakutane, waungane pamoja. 1T 116

Maono hayo yalikuja kwa faida ya Joseph Bates na Ellen White. Aliamriwa kusoma maandiko kwa uangalifu. Hivi ndivyo J.N. Andrews alikuwa ameshafanya na kuonyeshwa dhahiri wakati jioni inafanyika katika Maandiko na hiyo ni machweo ya jua. Ndugu hao walisoma kwa uangalifu kusoma kwa Mzee Andrews na waliona ushahidi ulikuwa wazi katika Maandiko. Kama James White alivyohitimisha:

Katika pili, maneno yale yale yalitumiwa, na tulielekezwa zaidi kwa neno la Mungu, **ambalo linapochunguzwa huhakikisha wakati wa jua. Hii ilitatua suala hilo na Bro. B. na wengine wachache, na maelewano ya jumla yamepatikana juu ya swali hili.** James White, RH Feb 25, 1868

Kwa hivyo ni nini hatua ambayo waumini walihitaji kuelewa kwamba hawakuwa wakielewa wakati huo? James White anaendelea:

Lakini swali linaibuka, Ikiwa maono yamepewa kusahihisha aliyekosea, kwa nini hakuona haraka mapema kosa la saa kumi na mbili? **Haionekani kuwa muundo wa Bwana kufundisha watu wake na zawadi za Roho juu ya maswali ya Bibilia hadi watumishi wake wametafuta neno lake kwa bidii.** Wakati hili lilifanyika juu ya mada ya muda ya kuanza Sabato, na nyingi zilianzishwa, na wengine walikuwa katika hatari ya kutokuwa na maelewano na mwili juu ya somo hili, basi, ndio, wakati huo ilikuwa kwa Mungu kutukuza wema wake katika udhihirisho wa zawadi ya Roho wake katika kufanikisha kazi yake sahihi. Maandiko matakatifu tumepewa kama sheria ya imani na jukumu, na tumeamuriwa kuzitafuta. Ikiwa tutashindwa kuelewa na kutii ukweli kabisa katika matokeo ya kutotafuta maandiko kama tunavyopaswa, au hamu ya kujitolea na utambuzi wa kiroho, na Mungu kwa rehema kwa wakati wake anaturekebisha kwa udhihirisho fulani wa zawadi za Roho wake Mtakatifu, badala ya kunung'unika kuwa hakufanya hivyo hapo awali, acheni tukubali huruma yake, na tumsifu kwa wema wake usio na kipimo katika kujiondoa ili aturekebishe kabisa. **Wacha zawadi ziwe mahali pao kanisani. Mungu hajawahi kuwaweka mbele, na alituamuru tuwaangalie ili watuongoze kwenye njia ya ukweli, na njia ya Mbingu. Amesema neno lake.** Maandiko ya Agano la Kale na Jipya ni taa ya mwanadamu kuangazia ufalme wake. Fuata hiyo. Lakini ikiwa umekosea kutoka kwa ukweli wa Bibilia, na uko katika hatari ya kupotea, inawezekana kwamba kwa wakati wa chaguo lake Mungu atakurekebisha, na kukurejesha kwenye Bibilia na kukuokoa. Je! Itakuwa kwa wewe kunung'unika na kusema, Bwana, kwa nini hukufanya hivi mapema? Kuwa mwangalifu! "Kaa kimya, ujue kuwa mimi ndiye Mungu." Sharti letu ni fursa yake kutufundisha na zawadi za Roho Mtakatifu.

Kwa hivyo hali hii ilikuwa ukumbusho kwa Waanzilishi wote kufanya masomo ya Maandiko kuwa kitovu cha imani yao kwa Roho ya Unabii haitafanya haya.

Roho ya Unabii itathibitisha ukweli na kusababisha wanaume kwenye Maandiko kuipata lakini haitafundisha ukweli mbele ya Maandiko.

Sabato Huanza jioni

Mambo ya Walawi 22:6,7 Mtu ambaye amemgusa mtu kama huyo atakuwa najisi hata jioni, naye asile vitu vitakatifu, isipokuwa ataosha mwili wake na maji. **Na jua litakapotua**, atakuwa safi, na baadaye atakula vitu vitakatifu, kwa sababu ni chakula chake.

Wakati wa kuweka pamoja hadithi zinazofanana katika injili ushahidi huo unaonekana. Katika hadithi mbili hutumia neno *jioni* na injili nyingine hutumia neno *jua kutua* kwa mara nyingine *jioni* inamaanisha pia *jua kutua*.

Math 8:16. **Ilipofika jioni**, walimletea watu wengi waliokuwa wamepagawa na pepo, akawatoa pepo kwa neno lake, akawaponya wote waliokuwa wagonjwa.

Marko 1:32. **Jioni**, jua lilipotua, walimletea wote wagonjwa, na wale waliokuwa na pepo.

Luka 4:40. **Jua lilipochozoza**, wale wote waliokuwa na wagonjwa wa wagonjwa kadhaa wakaletwa kwa Yesu. Naye akaweka mikono yake juu ya kila mmoja wao, akawaponya.

Je! Ellen White hakuelewa nini?

Ellen White alishangaa kwa nini lazima wangebadijika sasa wakati kwake jioni sana.

Nikauliza kwa nini ilikuwa hivi, kwamba katika siku hii jioni lazima tungebadilisha wakati wa kuanza Sabato. Malaika akamwambia, “Utafahamu, lakini bado, bado.” 1T 116

Jambo ambalo Ellen White hakuelewa ni kwa nini lazima abadilishie wakati na malaika alisema hawataelewa sababu ya kubadilika. Walakini, kama malaika alivyoonyesha kuwa baadaye wao - akimaanisha yeye na wale walio pamoja naye - wataelewa. Wengine wamependekeza kile ambacho hawakuelewa ilikuwa wakati wa kuanza Sabato lakini hii sio kweli hata kidogo. Ellen White aliambiwa angeelewa kwa nini walipaswa kubadilika lakini sio wakati huo huo.

Sehemu ya mwisho ya kijitabu hiki ina utafiti wa kina wa J.N. Andrews. Utafiti huu unaonyesha wazi kuwa uumbaji ulianza katika giza la siku ya kwanza. Mungu aliumba dunia tupu na isiyo na fomu katika giza la siku ya kwanza. Kisha akaamuru taa hiyo na kuigawanya kutoka kwenye giza lililopo la masaa 12 ya zamani. Anaelezea pia ufafanuzi wa siku mbili wa neno na jioni hata jioni katika Maandiko ambayo itasaidia kushughulikia maswala kadhaa ya kalenda ambayo yametolewa kuhusiana na uelewa wa maneno kama kesho au siku inayofuata. Kwa sasa tunataka kuzingatia ujenzi wa siku ya kwanza ya uumbaji na haswa uhusiano wake na neno jioni.

Mfano mmoja wa hii umepewa katika Walawi 23:32 ambapo tunaambiwa kuwa Siku ya Upatanisho inaanza katika siku ya tisa ya mwezi jioni. Kama tulivyosema kuna uelewa mbili kwa siku ya neno na pia kuna uelewa mbili kwa wakati wa hata. Nilinukuu kutoka kwa J.N. Andrews:

Maelezo ya pembeni yanasoma, “kati ya jioni mbili.” Hii inakusudia kuwa Kiebrania halisi, na kwa hivyo ana haki ya kuzingatia. Inasemekana, kwamba “kati ya jioni mbili” ni saa tisa mchana Ikiwa hii ni sawa, inaonyesha kwamba “kutua kwa jua,” katika Kumb 16:6, ni usemi usiojulikana. Lakini Gesenius, katika barua yake ya Kiebrania Lexicon, anasema kwamba kati ya jioni hizo mbili, kulingana na maoni ya “maelezo bora”, ilikuwa ni kipindi kati ya jua na giza. “Ikiwa hii ni sahihi” - na kwa kweli hakuna mamlaka ya juu isiyo na nguvu kuliko Gesenius - inaondoa utabiri dhahiri kati ya Kutoka 12 na Kumbukumbu la 16, na inaonyesha kwamba wote wawili wanakubaliana jua.

Kwa ufahamu huu ndio hata usiku unaotokea katika siku ya tisa (ya masaa 12) badala ya jioni ya siku ya tisa (ya masaa 24) ambayo itakuwa usiku kabla. Hii ni jioni inayoongoza mwanzo wa siku ya kumi. Tunatambua:

Jioni: Kipindi kilichofuatia machweo ambayo siku ya Kiyahudi ilianza (Mwan_1:5; Mar_13:35). Waebrania walihesabia jioni mbili za kila siku, kama inavyoonekana kutoka Kutok_16:12; Kutok_30:8; Kutok_12:6 (pembeni.); Walawi_23:5 (pembeni. R.V., “kati ya jioni mbili”). **Jioni ya kwanza ilikuwa kipindi wakati jua lilikuwa likielekea, na “jioni ya pili” wakati wa jua kutua.** *Easton Bible Dictionary* - Jioni.

Kwa hivyo maandiko yanatoa ufafanuzi aina mbili kwa neno **siku** na mbili kwa neno **jioni**. Muktaadha utaamua ambayo inatumika. Bibilia iko wazi kuwa Siku

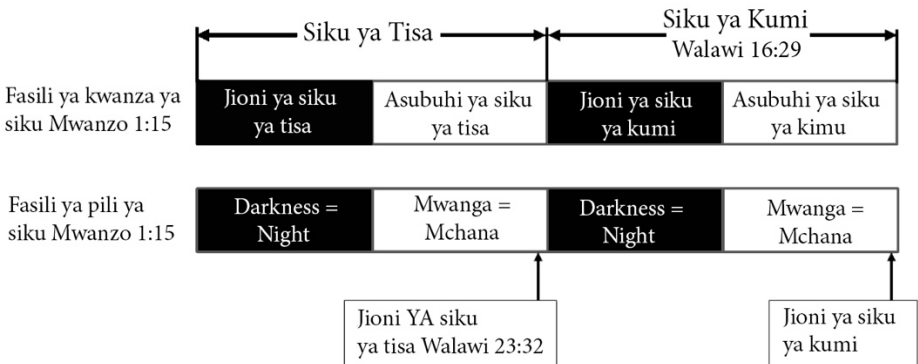
ya Upatanisho ni siku moja tu na kwamba ni kutoka hata hata hata na ni siku ya kumi.

Mambo ya Walawi 16:29 Na hii itakuwa amri ya milele kwako: kwamba katika mwezi wa saba, **siku ya kumi ya mwezi**, mtatesa mioyo yenu, wala msifanye kazi yo yote, ikiwa ni moja ya nchi yenu. , au mgeni akaaye kati yenu:

Lakini maandiko yanatuambia kuanza siku ya upatanisho jioni ya siku ya tisa.

Mambo ya Walawi 23:32 Itakuwa Sabato yenu ya kupumzika, nanyi mtaitesa mioyo yenu: **siku ya tisa ya mwezi jioni**, kutoka jioni hata jioni, mtaadhimisha Sabato yenu.

Ikiwa tutachukua neno “siku ya tisa ya mwezi jioni” kumaanisha kipindi cha giza kabla ya jua la siku ya tisa basi tunganisababisha Siku ya Upatanisho kuwa siku za upatanisho. Kwa kweli hii sio sawa kwa sababu Siku ya Upatanisho ni siku moja. Kwa hivyo neno “katika siku ya tisa” linamaanisha masaa ya mchana ya siku ya tisa ya mwezi. Waisraeli walipaswa kuwa tayari vizuri katika masaa ya mchana ya siku ya tisa kwa kuanza kwa Siku ya Upatanisho iliyoanza katika jua la siku ya tisa. Basi ndivyo jioni inavyotokea MIAKA au siku ya tisa.

Kama tulivyokwishaona hapo juu, ufafanuzi wa kwanza wa *jioni* ulikuwa kipindi ambacho jua lilikuwa likielekea kutua. Tunaona kanuni hii katika Nehemia 13:19 wakati walifunga malango KWA siku ya sita wakati jua lilikuwa karibu kutua kwa kuanza kwa siku ya saba.

Neh 13:19 Ikawa kwamba **milango ya Yerusalemu ilipoanza kuwa giza kabla ya Sabato, niliamuru kwamba malango yafungwe**, na kuamuru kwamba yasifunguliwe hata baada ya Sabato: watumishi niliweka mlango, ili kusiwe na mzigu wowote siku ya sabato.

Maneno *yakaanza kuwa giza* kwa Kiebrania inamaanisha *kivuli*. Hii ina maana milango ilikuwa imefungwa wakati vivuli vya jioni vilianza kugusa milango ya mji. Hii inaungwa mkono zaidi na aya zifuatazo.

Eze 46:1-2 Bwana MUNGU asema hivi; Lango la ua wa ndani ambalo linaelekea mashariki litafungwa siku hizo sita za kazi; **lakini siku ya sabato itafunguliwa**, na siku ya mwezi mpya itafunguliwa. (2) Kisha mkuu ataingia kwa njia ya ukumbi wa lango lile nje, atasimama karibu na lango la lango, na makuhani watatayarisha tole lake la kuteketezwa na sadaka zake za amani, naye ataabudu kizingiti cha lango lango: ndipo atatoka; **lakini lango halitafungwa hadi jioni**.

Maagizo kuhusu huduma ya hekalu yalikuwa kwamba milango ya Hekalu yalipaswa kufunguliwa Sabato na Mwezi Mpya. Je! Milango ilifungwa lini tena? Walikuwa wamefungwa jioni. Hii inamaanisha kuwa Sabato iliisha jioni.

Kifo na Ufufuo wa Yesu

Matukio yanayohusiana na kifo na ufufuo wa Yesu yanatoa dalili nyingi juu ya kuanza kwa Sabato.

Luka 23:50-54 Na tazama, kulikuwa na mtu mmoja anayeitwa Yosefu, mshauri; na alikuwa mtu mzuri, na mwenye haki: (51) (huyo hakukubaliana na ushauri na tendo lao;) alikuwa wa Arimathaea, mji wa Wayahudi: ambaye pia alikuwa akiungojea ufalme wa Mungu. (52) Mtu huyo alikwenda kwa Pilato, akaomba mwili wa Yesu. Akaushusha, akaufunika kwa kitani, akauweka katika kaburi lililochongwa kwa jiwe, ambalo hajawahi kuwekwa na mwanadamu. (54) Na siku hiyo ilikuwa maandalizi, na Sabato ilianza.

Yesu alikufa saa tisa jioni Ijumaa alasiri siku ya maandalizi, Marko 15:34-37. Mwaka wa kifo cha Kristo ulikuwa AD 31.

Katika majira ya kuchipuzi ya A. D. 31, Kristo dhabihu ya kweli ilitolewa Kalvari. DA 233

Kutoka kwa mahesabu ya unajimu, imedhamiriwa kuwa tukio katika AD 31 lilikuwa Aprili 10 ya mwaka huo. Wengi hudhani kutoka kwa hili kwamba Pasaka lazima iwe ilikuwa Jumatano Aprili 25 ya mwaka huo. Hii inafanywa kwa kuongeza siku moja kutoa mtazamo wa kwanza wa Mwezi Mpya. Walakini kuona kwa mwezi ni sio kawaida kama muunganiko. Inathiriwa na sababu kadhaa. Inaweza kuanzia siku moja hadi tatu. Kutoka kwa data ya unajimu iliyokusanywa na US Naval Observatory huko Washington D.C. tunaona kwamba wakati wa mpito kutoka kwa muunganiko au mwezi wa giza hadi kuona kwanza ilikuwa siku tatu.

Kwa hivyo na mabadiliko ya siku 3, tarehe ya Pasaka ilikuwa Ijumaa Aprili 27 mnamo AD 31. Kwa ukweli huu rahisi tunaona kwamba kusulubiwa kulifanyika siku ya sita ya juma kuwa Ijumaa.

232

JUZUU LA BIBLICAL LITERATURE

MIEZI YA KARNE YA KWANZA NA KUTENGANA KWAKE JEDWALI 1
(mida ya kawaida ya Yesusalemi)

	Kabla Ya Kifo (Ad)	Tukio	mwezi wa Nisan	Siku Ya Wiki	Kipindi (Siku)	Mwezi Mkuu	14 Mwezi Wa Nisan	Kipindi (Siku)	Urefu Wa Mwaka (Siku)
Kipindi Cha Kuangikwa	28*	Apr	13.68	— Apr 15	Alhamisi	1.09	Apr 27.62	Apr 28	13.94 — 355
	29	Apr	2.82	— Apr 5	Jumanne	1.95	Apr 17.21	Apr 18	14.39 — 355
	30	Mar	22.84	— Mar 26	Jumapili	2.92	Apr 6.93	Apr 8	15.09 — 384
	31*	Apr	10.58	— Apr 14	Jumamosi	3.19	Apr 25.94	Apr 27	15.36 — 354
	32	Mar	29.95	— Apr 2	Jumatano	2.81	Apr 14.47	Apr 15	15.52 — 384
	33*	Apr	17.90	— Apr 21	Jumanne	2.87	May 3.29	May 4	15.39 — 354 6039
	34	Apr	7.58	— Apr 10	Jumamosi	2.19	Apr 22.40	Apr 23	14.82 — 354

Ukweli huu wote unathibitisha taarifa ya Roho ya Unabii kwamba ilikuwa Ijumaa na inathibitisha uongo wa madai ya kwamba kusulubiwa kulifanyika Jumatano ya mwaka huo.

Yosefu wa Arimathaea alimwuliza Pilato aweze kuuchukua mwili wa Yesu chini na kuuweka kwenye kaburi lake jipya. Wanawake wengine walimfuata Yosefu ili kuona ni wapi Yesu alichukuliwa na kisha wakaenda nyumbani na kutunza Sabato.

Luka 23:55-56 Na wale wanawake, waliokuja naye kutoka Galilaya, walimfuata, waliona kaburi, na jinsi mwili wake ulivyowekwa. (56) Nao wakarudi, wakaandaa manukato na marashi; na kupumzika siku ya sabato kulingana na amri.

Roho ya Unabii inathibitisha kwamba kifo cha Kristo kilikuwa Ijumaa siku ya sita ya juma.

Mwishowe Yesu alikuwa kapumzika. Siku ndefu ya aibu na kuteswa ilimalizika. **Kama mionzi ya mwisho ya jua inaleta Sabato, Mwana wa Mungu alilala kimya kwenye kaburi la Yosefu.** Kazi yake ilimalizika, mikono Yake ikiwa kwa amani, Alipumzika ndani ya masaa matakatifu ya siku ya Sabato. {DA 769.1}

Shida ilionekana kuzunguka kwa shida. Siku ya sita ya juma walikuwa wamemwona Mwalimu wao akifa; Siku ya kwanza ya juma lijalo walijikuta wamepungukiwa mwili wake, na walishtumiwa kwa kuiba kwa sababu ya kudanganya watu. DA 764

Mwili wa Yesu uliwekwa kaburini kabla ya jua kutua jua Ijumaa. Mpangilio wa jua unaleta masaa ya Sabato. Yesu anapumzika kaburini kutoka kabla ya jua kutua Ijumaa hadi kabla ya alfajiri Jumapili. Wanawake walikuja asubuhi sana. Kwa kweli walikuja alfajiri.

Luka 24:1-2. Siku ya kwanza ya juma, **alfajiri**, walifika kaburini, wakaleta manukato ambayo walikuwa wametayarisha, na watu wengine pamoja nao. (2) Nao wakakuta jiwe limevingirishwa mbali na kaburi.

Maneno *mapema sana asubuhi* yaliyotafsiriwa kutoka Kigiriki ni *alfajiri ya mapema sana*. Walipokuja Yesu alikuwa amekwisha kufufuliwa kutoka kwa wafu. Hii inamaanisha kwamba Yesu alifufuliwa gizani kabla ya alfajiri kwa sababu wanawake walikuja mwanzoni mwa alfajiri. Yohana pia hutoa maelezo haya.

Yohana 20:1 Siku ya kwanza ya juma inakuja Mariamu Magdalene mapema, **ilikuwa bado giza**, kaburini, na akaona jiwe limeondolewa kaburini.

Mathayo anaelezea hivyo

Matt 28:1 Mwisho wa Sabato, **ikianza** alfajiri ya siku ya kwanza ya juma, wakaja Mariamu Magdalene na yule Mariamu mwingine kuliona kaburi.

Kwa hivyo wakati Mariamu alipofika kwenye kaburi ilikuwa bado giza. Mathayo anasema mwanzoni mwa alfajiri. Ikiwa tutalinganisha hii na Luka 24:1 ambayo inasema mapema alfajiri kwa hivyo hii inamaanisha kuwa Mariamu alikuwa amekwishaifika mwanzoni mwa alfajiri. Walakini Yesu alikuwa amefufuka kutoka kaburini kabla ya hii kwa sababu wakati alipokuja alikuwa amekwisha kufufuka. Ellen White hutoa maoni haya.

Usiku wa siku ya kwanza ya wiki ulikuwa umepotea pole pole. Saa ya giza kabisa, kabla ya mapambazuko, ilikuwa imefika. Kristo bado alikuwa mfungwa katika kaburi lake nyembamba. Jiwe kubwa lilikuwa mahali pake; muhuri wa Kirumi haukuwa umevunjwa; walinzi wa Kirumi walikuwa wakitunza saa yao. Na kulikuwa na walinzi wasioonekana. Wakuu wa malaika wabaya walikusanyika mahali hapo. Laiti ingewezekana, mkuu wa giza na jeshi lake la waasi-imani angeliweka wazi kabisa kaburi lililomshikilia Mwana wa Mungu. Lakini jeshi la mbinguni lilizunguka kaburi. Malaika walio na nguvu zaidi walikuwa wakilinda kaburi, na walingojea kumkaribisha Mkuu wa uhai. **“Na tazama, kulikuwa na tetemeko la ardhi kubwa; kwa kuwa malaika wa Bwana alishuka kutoka mbinguni.”** Malaika huyo amevaa nguo za Mungu, malaika huyo aliondoka kwenye makao ya mbinguni. Mwangi mkali wa utukufu wa Mungu ulikwenda mbele yake, na kuangazia njia yake. “Uso wake ulikuwa kama umeme, na mavazi yake meupe kama theluji. Na walinzi walitetemeka kwa hofu yake, wakawa kama wafu.” DA 779

Wakati wa kifo cha Yesu askari walikuwa wameona dunia ikiwa imejaa giza wakati wa adhuhuri; lakini wakati wa ufufuko waliona mwangaza wa malaika unaangazia usiku, na wakasikia wenyeji wa mbinguni wakiimba kwa furaha na shangwe kubwa: Umemwondoa Shetani na nguvu za giza; Umemeza kifo kwa ushindi! DA 780.2

Wanawake ambao walikuwa wamesimama karibu na msalaba wa Kristo walingojea na kutazama masaa ya Sabato yapitie. **Siku ya kwanza ya juma, mapema sana, walielekea kaburini,** na kuchukua na manukato yenye thamani ya kutia mafuta mwili wa Masia. DA 788.1

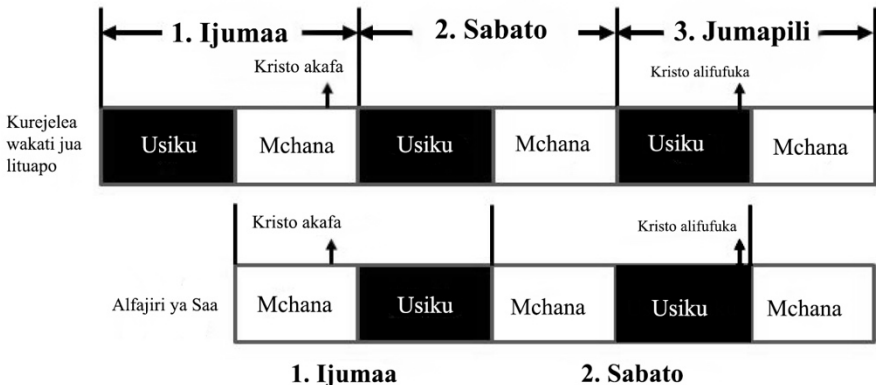
Katika usiku wa giza kuu, malaika akaja akamwita Kristo kutoka kaburini. Ellen White anaonyesha kuwa usiku huu wa ufufuko ulikuwa usiku wa siku ya kwanza ya juma. Maelezo haya ni muhimu kwa sababu ya utabiri wa Yesu mara kadhaa.

Matt 16:21 Tangu wakati huo Yesu alianza kujitokeza kwa wanafunzi wake, ya kwamba lazima aende Yerusalemu, na kupata mateso mengi ya wazee na makuhani wakuu na waandishi, na kuuawa, **na kufufuka tena siku ya tatu.**

Matt 17:23 Nao watamuua, na **siku ya tatu** atafufuliwa. Nao walikuwa wanahurumia sana.

Matt 20:19 Nao watampeleka kwa watu wa mataifa mengine ili kumdhihaki, na kumpiga viboko, na kumsulibisha, na **siku ya tatu** atafufuka.

Kwa wale wanaotetea Sabato ya alfajiri, Kristo hakuinuka siku ya tatu bali mwisho wa siku ya pili. Mariamu alifika mapema mwanzoni mwa alfajiri Jumapili lakini Kristo alikuwa tayari ameamka saa sita usiku kabisa kabla ya alfajiri.

Kuna maandishi moja ambayo yalinichanganya mwanzoni na hiyo ndio maana ya Luka 23:54 ambapo inasemekana Sabato *ilianza*. Neno *kuingia* ina maana *alfajiri*. Kwa hivyo Luka anasema Sabato ilianza. Neno hili linatumika mara mbili tu katika Agano Jipya. Matumizi mengine ni katika Math 28:1 ambayo inazungumza juu ya kuanza kwa siku ya kwanza ya wiki. Katika Luka 23:55 wanawake hufuata mwili wa Yesu mahali pa kupumzika na kisha watunze

Sabato kulingana na amri. Kama tulivyoona *Desire of Ages* inaonyesha kuwa Sabato ilianza wakati wa jua. Viongozi wa taifa hilo walimtaka Yesu amekufa kabla ya jua kuchomoza kwa sababu ilikuwa Sabato kuu.

Yohana 19:31. Basi, Wayahudi kwa sababu ilikuwa matayarisho, ya kwamba miili isibaki msalabani siku ya Sabato, (kwa kuwa siku hiyo ya Sabato ilikuwa siku ya juu), walimsihi Pilato kwamba miguu yao ivunjwe, na kwamba wanaweza kuchukuliwa.

Ikiwa wafuasi wa Yesu wangemzika Yesu wakati wa kile taifa la Wayahudi walishika kama Sabato, ingekuwa inapeana ushuhuda kamili ambao walihitaji kumfichua Kristo na wafuasi wake kama wavunjaji wa sheria. Hakuna kutajwa katika Agano Jipya la ubishi wowote kama huo juu ya wakati wa Sabato katika Agano Jipya. Josephus anatuambia kwamba wakati wa Kristo Sabato ilitunzwa kutoka jioni hadi jioni.

... Na ya mwisho iliwekwa juu ya kilele cha Pastophoria, ambapo mmoja wa makuhani alisimama bila shaka, na alitoa ishara mapema na baragumu, **mwanzoni mwa kila siku ya saba, jioni, kama vile jioni siku hiyo ilikamilishwa**, kama kutoa taarifa kwa watu wakati watakapoacha kazi, na wakati watakaokwenda kazini tena. *Wars of the Jews* ukurasa wa 4 582

Wanaakiolojia waligundua ili kudhibitisha kile ambacho Josephus alirekodi.

Jiwe lilikuwa limepinduliwa wakati wa uharibifu wa Warumi wa Hekalu kwenye barabara ya chini ambapo ilikuwa imelala kwa karibu miaka elfu mbili hadi tukaifunua. Lazima ilitoka kwa asili ya kona ya kusini magharibi ya Mlima wa Hekalu. Kutoka mahali palipo juu ya vyumba vya Hekalu kuhani alipiga baragumu usiku wa Sabato, kutangaza kuwasili kwa Sabato na kukomesha kazi yote, na kutangaza, jioni iliyofuata, kuondoka kwa Sabato na kuanza tena kwa kazi yote. Jiji lote lilionekana kutoka mahali hapa kwenye kona ya kusini magharibi ya Mlima wa Hekalu; wito wa tarumbeta ungefika katika masoko ya mbali zaidi ya mji. Tukio kama hilo limekaririwa na Josephus katika kazi yake, *The Jewish War*. (IV, 582). Mhariri, H. S. 2004; 2004. BAR 06:04 (Julai / Aug 1980). Biblical Archeology Society.

Kwa hivyo Josephus anathibitisha ukweli kwamba taifa la Wayahudi wakati huo lilishika Sabato kutoka jua hadi jua na hii ndio sababu waliharakisha kumuondoa Yesu msalabani kabla ya jua. Vipi kuhusu kumbukumbu ya alfajiri katika Luka 23:54? Maandishi yanasema kwamba ilikuwa Sabato ambayo ilipoona jua. Neno mzizi la kupambazuka hutumika mahali pengine kwa njia hii.

Efe 5:14 Kwa hivyo anasema, Inuka wewe alalaye, fufuka kutoka kwa wafu, naye Kristo atakupa **nuru**. [G2017]

Neno hili la Kiyunani linaweza kufikisha wazo linaloingia akilini sio tu mwangaza wa mwili. Muktaadha wa mazishi ya Yesu na matendo ya wanawake kulingana na mazoea ya kawaida ya Israeli wakati huo yote yanaelekeza kwa ukweli kwamba Sabato inaanza jua lituapo na alfajiri ilikuwa Sabato na sio jua.

Injili katika Uumbaji

Tulizungumzia kifupi kabla ya siku ya kwanza ya uumbaji. Nafasi ya kuanza kwa Sabato ya alfajiri inasema kwamba amri “Awe nuru,” ni mwanzo wa juma la uumbaji. Bado Bibilia inasema kwamba mbingu na dunia ziliundwa kwa siku sita.

Kutoka 20:11 Kwa maana kwa siku sita BWANA alifanya mbingu na nchi, na bahari na vitu vyote vilivyomo, na kupumzika siku ya saba; kwa hivyo BWANA akabariki siku ya sabato na kuitakasa.

Ikiwa tendo la kwanza la uumbaji ni uumbaji wa nuru basi hatuna maelezo kwa wakati ardhi isiyo na umilele na maji duniani viliumbwa lini.

Mwanzo 1:1-2 Hapo mwanzo Mungu aliumba mbingu na dunia. (2) Na dunia haikuwa na umbo na ni tupu na giza lilikuwa juu ya uso wa kina. Na Roho wa Mungu akasonga juu ya uso wa maji.

Dunia hii isiyo na umbo, maji na hata giza lililokuwepo liliumbwa siku ya kwanza kwa sababu uumbaji wote ulifanyika kwa siku sita. Maneno yasiyokuwa na maana na tupu hayamaanishi kuwa hayakuwepo kwa maneno yale yale ya Kiebrania yametumiwa katika Yeremia 4:23-26. Aya hizi zinaonyesha wazi kuwa dunia ilikuwepo katika umbo hili.

Yeremia 4:23-25 Nikaona dunia, na tazama, haikuwa na umbo na ni tupu; na mbingu, na hazikuwa na nuru. (24) Nikaona milima, na tazama, ilitetemeka, na vilima vyote vilitembea polepole. (25) Nikaona, na

tazama, hakukuwa na mtu, na ndege wote wa mbinguni walikuwa wamekimbia.

Giza halikuwa tu ubatili, giza liliumbwa kama sehemu ya siku ya uumbaji.

Wakati Mungu alikuwa ameifanya dunia yetu, na giza lilikuwa kwenye uso wa kina, akasema, Wawe na mwanga na mwanga ukawa. Na Mungu akaona nuru kuwa ni nzuri. Je! Tunapaswa kufunga nyumba zetu, na kuwatenga kutoka kwao nuru ambayo Mungu ametamka kuwa nzuri? ML 139

Roho ya Utabiri inasema “Wakati Mungu alifanya dunia yetu na giza lilikuwa juu ya uso wa kina.” Neno hilo wakati linatuambia juu ya uhakika katika wakati ambayo uumbaji ulianza na kwamba giza lilikuwa kwenye uso wa kina. Ndipo Mungu akasema na iwe nuru. Mlolongo huu pia unafunuliwa katika kitabu cha Ayubu wakati Mungu alizungumza naye juu ya uumbaji wa ulimwengu.

Ayubu 38:2-12 Ni nani huyu atiyeye mashauri giza kwa maneno bila maarifa? (3) Kujifunga sasa viuno vyako kama mtu; kwa kuwa nitakuuliza, nawe unijibu. (4) **Ulikuwa wapi nilipoweka misingi ya dunia? Tangaza, ikiwa una ufahamu.** (5) Ni nani aliyeweka kipimo chake ikiwa unajua? au ni nani aliyeinyoosha kamba juu yake? (6) Je! Misingi yake imewekwa wapi? au ni nani aliyeweka jiwe la kona yake; (7) Wakati nyota za asubuhi zilipoimba pamoja, na wana wote wa Mungu walipiga kelele kwa furaha? (8) Au ni nani aliyeifunga bahari na milango, wakati inaibuka, kana kwamba imetoka tumboni? (9) **Wakati nilipoufanya wingu kuwa vazi lake, na giza kuu likawa kitambaa chake,** (10) Na kuinanyua nafasi yangu iliyoamriwa, na kuweka baa na milango, (11) na nikasema, Hadi utakuja, lakini Je! mawimbi yako ya kiburi yatazuiliwa hapa? (12) **Je! Umeamuru asubuhi leo tangu siku zako; na akamfanya asubuhi ajue mahali pake;**

Tunaona katika mstari wa 4 kwamba Mungu aliweka misingi ya dunia. Mstari wa 9 unazungumza juu ya ardhi iliyofunikwa gizani kama bendi ya kunguruma. Kamba ya kusongesha nguo ni kitambaa kumfunika mtoto mchanga. Baada ya Mungu kuweka misingi ya dunia siku moja ya uumbaji dunia ilikuwa imevikwa gizani kama kitambaa cha kuzaliwa. Halafu katika aya ya 12 Mungu anaamuru asubuhi au *boqer* ambayo ni neno moja katika Mwa 1:5 *kwa asubuhi*. Kwa hivyo tunaona mfululizo wa uumbaji

1. Mungu aliweka misingi ya dunia (mstari wa 4)
2. Dunia ilikuwa imejaa giza (mstari wa 9)
3. Kisha Mungu akaamuru alfajiri (mstari wa 12)

Kitabu cha Ayubu kiliandikwa wakati huo huo wa Mwanzo na kinatupatia maoni wazi ya mlolongo wa Mwanzo sura ya 1.

Kuhusiana na Mwanzo 1:5 wale wanaotetea mwanzo wa siku husema kwamba maneno *ereb* (jioni) na *Boqer* (asubuhi) hurejelea vipindi maalum vya siku. Wale wanaoelewa jua linaloanza hadi siku wanaelewa jioni kuwa na maana pana. Inaweza pia kumaanisha usiku. Neno *boqer* pia linaweza kujumuisha kesho au masaa ya mchana. Kwa hivyo basi ilisoma kwamba usiku na kesho yake au masaa ya mchana yalikuwa siku ya kwanza.

Moja ya ufafanuzi wa neno *ereb* ni usiku. Tazama njia ambazo inatafsiriwa katika King James

KJV hutafsiri Strong's H6153 kwa njia ifuatayo: jioni (72x), jioni (47x), usiku (4x), mchanganyiko (2x), watu (2x), tukio la mwisho (2x), jioni (na H6256) (2x), Arabia (1x), siku (1x), jioni (na H996) (1x), jioni (na H3117) (1x), jioni (na H6256) (1x), tukio la mwisho (na H6256) (1x).

Neno *Ereb* lina mzizi H6150 neno arab ambalo linamaanisha “kuwa giza” “kuwa jioni.” H6153 inaweza pia kumaanisha usiku kama inavyotafsiri katika aya kama hii

Zaburi 30:5 Maana hasira yake ni ya muda kidogo; Kwa neema yake ni uhai: kulia kunaweza kudumu kwa **usiku** mmoja, H6153 lakini furaha inakuja asubuhi. H1242 Boqer.

Aya hizi hutoa uelewa mpana wa *ereb* kuliko eneo la jioni.

Je! Ni nini umuhimu wa uumbaji huu wa giza? Tunapoangalia neno linalotumiwa tunaona yafuatayo:

Kuanzia H2821; giza; kwa hivyo (halisi) giza; kitamathali msiba, uharibifu, kifo, ujinga, huzuni, uovu: - giza, usiku, upofu.

Giza lilikuwa na maana ya kiroho. Katika muktadha wa kiumbe hakukuwa na chochote kibaya na giza halisi. Walakini Mungu alitamka taa kuwa nzuri.

Mwa 1:4 Mungu akaona mwanga, kwamba ni mzuri; Mungu akagawanya mwanga na giza.

Je! Musa anataka kutuambia nini wakati wa kuandika hadithi ya Mwanzo? Je! Anaongea nasi tu asili ya mwili au anatufundisha injili kupitia hadithi ya uumbaji pia? Je! Musa alielewa injili?

1Pet 1:10-11 Ambayo wokovu wa manabii wameuliza na kutafuta kwa bidii, ambao walitabiri juu ya neema inayokuja kwako: (11) Kutafuta ni nini, au ni wakati gani Roho wa Kristo aliye ndani yao alimaanisha, wakati ilishuhudia mapema mateso ya Kristo, na utukufu unaostahili kufuata.

Wale manabii ni pamoja na Musa na kupitia Musa injili ilihubiriwa kwa Israeli.

Waebr 4:2 Kwa maana injili yetu ilihubiriwa kama vile wao: [Israeli] lakini neno lililohubiriwa halikuwafaidi, kwa kuwa halijachanganywa na imani kwa wale walilisikia.

Paulo anachukua Injili katika uumbaji katika aya zifuatazo.

Warumi 1:16-20 **Kwa maana sina aibu na injili ya Kristo; kwa maana ni nguvu ya Mungu kwa wokovu** kwa kila mtu aaminiye; kwanza kwa Myahudi, na pia kwa Mgiriki. (17) Kwa maana ndani yake haki ya Mungu imefunuliwa kutoka imani hadi imani: kama ilivyoandikwa, Waadilifu wataishi kwa imani. (18) Kwa maana ghadhabu ya Mungu imefunuliwa kutoka mbinguni dhidi ya uovu wowote na udhalimu wa wanadamu, ambao wanashikilia ukweli kwa udhalimu. (19) Kwa sababu kile kinachojulikana na Mungu kinajidhihirisha ndani yao; kwa maana Mungu amewaonyesha hayo. (20) **Kwa maana vitu visivyoonekana vya yeye tangu kuumbwa kwa ulimwengu vinaonekana wazi, akielewa na vitu vilivyotengenezwa, hata uweza wake wa milele na Uungu; Kwa hivyo hawana udhuru.**

2 Kor 4:6 Kwa maana Mungu, aliyeamuru nuru iangaze gizani, ameangaza mioyoni mwetu, atoe nuru ya ujuzi wa utukufu wa Mungu mbele ya Yesu Kristo.

Paulo pia hutumia lugha ya kiumbe katika Zaburi kusema juu ya injili.

Warumi 10:15-18 Je! Watawezaje kuhubiri isipokuwa wao wametumwa? Kama ilivyoandikwa, **Jinsi nzuri miguu ya wale wanaohubiri injili ya amani, na kuleta habari njema za mambo mema!** (16) Lakini wote hawakuitii injili. Kwa maana Isaya anasema, Bwana, ni nani ameamini habari yetu? (17) Basi imani huja kwa kusikia, na kusikia kwa neno la Mungu. (18) Lakini nasema, **Je! Hawajasikia? Ndio kweli, sauti yao ilienda ulimwenguni kote, na maneno yao hata miisho ya ulimwengu.**

Kwa sehemu, Paulo ananukuu kutoka Zaburi 19 akizungumza juu ya jinsi mbingu na dunia zinavyosema juu ya utukufu wa Mungu.

Zaburi 19:1-4. **Mbingu zinatangaza utukufu wa Mungu; na angaa huonyesha kazi yake.** (2) Mchana husema hotuba, na usiku hadi usiku huonyesha maarifa. (3) Hakuna hotuba wala lugha, ambapo sauti yao haisikilizwi. (4) **Mstari wao umekwenda kwa ulimwengu wote, na maneno yao hadi mwisho wa ulimwengu.** Na ndani yake ameweka hema ya jua.

E.J Wagoner anachukua ukweli huu kupitia kitabu chake kidogo kinachoitwa Injili katika Uumbaji.

Matangazo ya mtume, kwamba injili “ni nguvu ya Mungu kwa wokovu kwa kila mtu aaminiye” (Warumi 1:16), inafahamika kwa wote ambao wamewahi kusikia injili ikihubiriwa. Injili ni udhihirisho wa nguvu za Mungu zilizowekwa kuokoa watu. Jambo hilo hilo limesemwa katika mtume Petro wakati anapozungumza juu ya urithi uliowekwa mbinguni kwa wale “ambao huhifadhiwa na nguvu ya Mungu kupitia imani hadi wokovu” (1 Petro 1:5).

UUMBAJI, KIPIMO CHA NGUVU YA MUNGU: Lakini nini kipimo cha nguvu ya Mungu? Je! Ni wapi inayoonekana katika sura inayoonekana? Soma Warumi 1:20, ambapo tunaambiwa ya kwamba tangu kuumbwa kwa ulimwengu, vitu visivyoonekana vya Mungu, hata uweza wake wa milele na Uungu, vinaonekana vizuri, kueleweka kwa vitu vilivyotengenezwa. Ni kwa uumbaji, kwa hivyo, kwamba nguvu ya Mungu inapaswa kuonekana kwa kila mtu. Lakini nguvu ya Mungu katika mstari wa wokovu ni injili. **Kwa hivyo kazi za uumbaji hufundisha injili.** E.J Wagoner, Gospel in Creation ukurasa wa 9, 10

Kwa hivyo Musa alikuwa akihubiri Injili kupitia hadithi ya uumbaji. Tunaweza kuwa na ujasiri wa hili kwa sababu ya taa iliyokuwa usoni mwake wakati alishuka kutoka mlimani.

Wakati Musa alikuwa mlimani, Mungu alimletea, sio meza tu za sheria, lakini pia mpango wa wokovu. Aliona kuwa dhabihu ya Kristo ilichukuliwa mapema na aina zote na alama za wakati wa Kiyahudi; **na ilikuwa nuru ya mbinguni kutiririka kutoka Kalvari, si chini ya utukufu wa sheria ya Mungu, ambayo ilianguka mwangaza juu ya uso wa Musa.** PP 330

Kwa hivyo giza ambalo liliundwa siku ya kwanza ya uumbaji ilikuwa ishara inayoonekana ya ukweli wa kiroho ambao ulikuwa ukifanyika wakati huo wa sasa. Mateso, uharibifu na kifo vilikuwepo kwenye ulimwengu kupitia mashtaka ya Lusifa dhidi ya Mungu. Shetani aliweka giza juu ya tabia ya Mungu kwa kuashiria kwa Baba yetu uwongo na uwongo kuwa Yeye alikuwa mkali na hatasamehe. Kristo ndiye angeweza kufunua nuru ya kweli ya tabia ya Baba.

Shetani alikuwa amemtaja vibaya Baba. Alikuwa amemwona kama mtu kamili wa kisasi, ambaye hakuwa na uvumilivu, huruma, uvumilivu, upendo. Alimvika mavazi na sifa zake mwenyewe; RH Aprili 30, 1889

Shetani alikuwa ameshawishi karibu nusu ya malaika kwamba Mungu hangeweza kuaminiwa lakini Kristo na malaika Wake walileta mwangaza wa tabia ya Mungu kwa wengi wa malaika hawa na idadi ya wafuasi wa Shetani ilipunguzwa kuwa theluthi moja.

Shetani aliwaonyesha watu wake huruma, akijumuisha karibu nusu ya malaika wote, akasema, Hizi ni pamoja nami! 1SP 22

Ufunuo 12:4 Na mkia wake ulivuta theluthi ya nyota za mbinguni, na akazitupa duniani:

Giza siku ya kwanza ilikuwa ishara ya giza ambalo Shetani alikuwa ameiweka karibu na tabia ya Mungu. Bibilia inasema kuwa Mungu ni nyepesi na ndani yake hakuna giza hata kidogo, Yoh 1:5. Kristo ndiye mwangaza wa utukufu wa Baba, Ebr 1:3 na kwa hivyo matukio ya siku ya kwanza ya uumbaji yanasimulia hadithi ya jinsi Kristo angeondoa giza ambalo lilizunguka tabia ya Baba yetu kupitia uwongo wa Shetani.

Zaburi 18:11-12 Akaifanya giza kuwa mahali pake pa siri; Pauni pake palikuwa na maji ya giza na mawingu mazito ya mawingu. (12) Katika mwangaza uliokuwa mbele yake mawingu yake mazito yalipita, mawe ya mvua ya mawe na makaa ya moto.

Kutoka 20:21 Na watu walisimama kwa mbali, na Musa akakaribia kwenye giza kuu ambalo Mungu alikuwa.

Giza nene ni dhahirisho dhahiri la kutofahamu tabia ya Mungu. Mungu aliyeamuru nuru iangaze gizani imeangaza mioyoni mwetu usoni mwa Yesu Kristo. 2 Kor 4:6. Hii ndio injili katika siku ya kwanza ya Uumbaji.

Yeye husababisha “nuru iangaze gizani.” 2 Wakorintho 4:6. Wakati “dunia ilikuwa isiyo na uso, na tupu, na giza lilikuwa juu ya uso wa kina,” “Roho wa Mungu akasonga juu ya uso wa maji. **Ndipo Mungu akasema,**” **Awe na mwanga; Mwanzo 1:2, 3. Kwa hivyo katika usiku wa giza la kiroho, neno la Mungu hutoka, “Kuwe na mwanga.”** Kwa watu wake anasema, “Inuka, uangaze; kwa kuwa nuru yako imekuja, na utukufu wa Bwana umekujia.” Isaya 60:1. {COL 415.1}

Siku hii ya kwanza ya uumbaji tayari ilikuwa ukweli kwa kati ya nusu moja na theluthi ya malaika. Kristo alifunua tabia ya kweli ya Baba kwa sababu Yeye ndiye Neno la Mungu na hakuna mtu yeyote pamoja na malaika anayeweza kumkaribia Baba bila Kristo. Giza ndani ya Shetani na malaika wake waliondoka mali yao ya kwanza (Yuda 1:6) na wakati Adamu na Eva walitenda dhambi kwamba giza lilikuja ulimwenguni.

Dunia ilikuwa giza kwa sababu ya kutokujua kwa Mungu. Ili vivuli vyenye giza vifanywe nyepesi, ili ulimwengu upate kurudishwa kwa Mungu, nguvu za udanganyifu za Shetani zilipaswe. Hii haikuweza kufanywa kwa nguvu. Matumizi ya nguvu ni kinyume na kanuni za serikali ya Mungu. DA 22

Mfululizo wa uwongo wa Shetani huzaa giza na nuru usoni mwa Kristo kusambaza giza hufuata mfululizo wazi wa usiku unaofuatwa na mchana. Tunaona kuwa wakati giza linapoanguka juu ya ardhi kwamba wanadamu wanalala, ambayo ni ishara ya kifo. Jua la haki linapokua angani, watu hufufuliwa kutoka usingizi hadi ujana wa siku. Kila siku ya maisha yetu

inaonyesha vita hii ya giza na nyepesi kuhusu tabia ya Mungu. Tunapokuja chini ya kivuli cha giza basi tunalala - usingizi huu ni ishara ya kifo.

Mfululizo wa usiku na mchana kupitia siku sita za uumbaji hufikia mwisho katika siku ya saba. Tunatambua kwa uangalifu kwamba siku ya saba haitaja chochote kuhusu jioni na asubuhi kuwa siku ya saba. Biblia inasema kwamba siku na Bwana ni kama miaka elfu na mwisho wa miaka elfu sita tunasoma:

Ufu 21:25 Na milango yake haitafungwa hata mchana, kwa kuwa hakutakuwa na usiku hapo.

Ufu 22:5 Na hakutakuwa na usiku huko; na hazihitaji mshumaa, wala mwangaza wa jua; kwa kuwa Bwana Mungu huwapea nuru; nao watatawala milele na milele.

Kwa kuwa kila usiku huleta huzuni na ole hivyo kila siku huleta ufunuo mkubwa wa nuru ya tabia ya Mungu. Katika giza kuu la ulimwengu chini ya utawala wa Roma katika karne ya kwanza, Kristo alikuja kama taa na kumwagamiza kila mtu anayekuja ulimwenguni. Alikuwa ishara inayofaa ya mwangaza wa jua uliokuja katika siku ya nne ya Uumbaji hata kama Kristo alivyoonekana mwishoni mwa milenia ya nne. Baada ya mwangaza wa Mitume kuja giza la Milki ya Warumi ikifuatiwa na nuru ya matengenezo ikifuatiwa na giza la Mageuzi ya Jalada na kuongezeka kwa utu. Katika siku hizi za mwisho giza kutoka kwa uovu wa ulimwengu huu litapokea taa ya malaika wa nne atakayeiangaza dunia na utukufu wake. Ndipo Kristo atakuja na tutaingia katika mapumziko ya Sabato na hakutakuwa na usiku tena na mchana. Wiki ya uumbaji inasimulia hadithi ya injili ya historia ya ulimwengu kwa kuwa hii ndiyo mfano wa ufunuo wa nuru ya ukweli.

Kama tungeanzisha wazo kwamba siku huanza na nuru na kuishia na usiku kanuni yote ya injili katika uumbaji imeharibiwa kwa sababu hadithi haimalizi gizani bali katika nuru. Kanuni hii pia mkono na kanuni ya kuzaliwa. Mtoto hukaa gizani la tumbo la uzazi hadi atakapozaliwa katika mwangaza wa mchana. Inaonyeshwa pia katika maagano ambayo giza na huzuni ya agano la zamani vinatoa mwangaza wa agano jipya. Katika muktadha wa injili, kila kitu kinamaliza na nuru.

Injili imeunganishwa sana na mabadiliko ya giza kuwa nuru.

1 Yohana 2:8 Tena, ninawaandikia amri mpya, ambayo ni kweli kwake na kwako: kwa sababu giza limepita, na nuru ya kweli sasa inaangaza.

2 Kor 4:6 Kwa maana Mungu, aliyeamuru nuru iangaze gizani, ameangaza mioyoni mwetu, atoe nuru ya ujuzi wa utukufu wa Mungu mbele ya Yesu Kristo.

Sabato na Injili

Tulisema hapo awali kwamba Musa aliandika hadithi ya uumbaji akiwa na injili akilini. Hadithi ya uumbaji inatuambia hadithi ya ukombozi. Katika muktadha huu tunaona kwamba Sabato imeunganishwa kwa karibu na injili.

Eze 20:12 Tena nikawapa sabato zangu, kuwa ishara kati yangu na wao, ili wajue ya kuwa mimi ndimi BWANA anawatakasa.

Ebr 4:2-4 Kwa maana **injili yetu ilihubiriwa** kama vile pia kwao; lakini neno lile lililohubiriwa halikuwasaidia, kwa kuwa halijachanganywa na imani kwa wale waliosikia. (3) **Kwa maana sisi tulioamini tunaingia katika pumziko**, kama alivyosema, Kama nilivyoapa kwa hasira yangu, ikiwa wataingia katika pumziko langu: ingawa kazi zilimalizika tangu kuumbwa kwa ulimwengu. (4) Kwa maana aliongea mahali pa siku ya saba hivi, **Mungu akapumzika siku ya saba kutokana na kazi zake zote.**

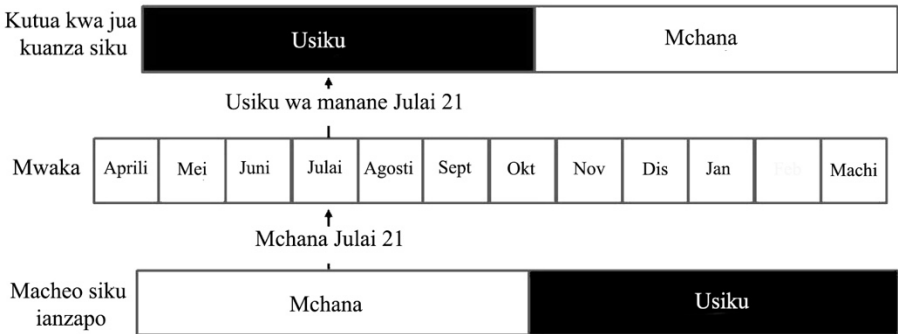
Kuingia katika mapumziko ya Sabato ni ishara ya kuingia katika mapumziko ya Injili. Sabato ni ishara au muujiza wa mchakato wa utakaso katika injili. Utaratibu huu hauishi gizani, unaisha kwenye nuru. Tunapona Sabato imeunganishwa moja kwa moja na injili kama inavyoonyeshwa hapo juu, michakato yote ya injili inatumika kwa Sabato.

1. Mwanadamu yuko gizani na dhambi. Isa 60:2; Mwa 1:2
2. Roho wa Mungu hutembea juu ya moyo wa mwanadamu na kumvuta kwa nuru. Yohana 6:44, Mwa 1:2
3. Wakati Kristo anakuja ndani ya moyo basi mwanga huangaza. 2 Kor 4:6; Mwa 1:3
4. Wanadamu basi hutembea katika mwanga kama vile Kristo yuko katika nuru. 1 Yohana 1:7; Mwa 2:2-3

Ikiwa Sabato ya alfajiri inatumika hakuna tena kufanana kati ya mlolongo wa injili na mlolongo wa Sabato usiku na mchana.

Kilio cha usiku wa manane

Mawazo mengine ni kwamba Uadventista ulikuja wazi kupitia kilio cha kweli cha usiku wa manane cha harakati ya mwezi wa saba. Kilio kilichokuja usiku wa manane kilihesabiwa kwa kutumia kanuni ya siku hadi mwaka. Samweli Snow kwanza aliwasilisha maoni yake kuhusu Oktoba 22, 1844 mnamo Julai 21, 1844. Hii ilikuwa miezi 3 haswa baada ya kuanza kwa mwaka wa Kiyahudi ambao ulianza Aprili 20, 1844.

Ikiwa tutafuata alfajiri ya kuanza kwa siku basi inakuwa kilio cha mchana na sio kilio cha usiku wa manane na hii inaharibu misingi ya Uadventista. Kama malaika alimwambia Ellen White.

Kwa hii niliinua macho yangu, na nikaona njia iliyonyooka na nyembamba, iliyo juu juu ya ulimwengu. Katika njia hii Waadventista walikuwa wakisafiri kwenda kwenye mji, ambao ulikuwa mwisho wa njia. Walikuwa na taa mkali iliyowekwa nyuma yao mwanzoni mwa njia, ambayo malaika aliniambia ilikuwa kilio cha usiku wa manane. EW 14

Kilio cha usiku wa manane ni mfumo wa kinabii wa William Miller uliojengwa juu ya kanuni ya siku ya mwaka na kutumia usiku kama sehemu ya kwanza ya mchana kufunga wakati wa kulia kwa usiku wa manane.

Wamisri walianza Siku ya Alfajiri

Inafaa kugundua kuwa Wamisri walianza siku yao alfajiri badala ya jua lilipochomoza.

Kitambulisho cha karibu kila tamaduni inayojulikana ni mfumo fulani wa kufuata baada ya muda. Inafikiriwa kuwa, kama jamii nyingi za kilimo, Wamisri wa zamani hapo awali walipanga kalenda yao kulingana na mizunguko ya mwezi na misimu ya kilimo (30.4.2). **Wasomi wengi wanakubali kwamba siku ya Wamisri ilianza alfajiri, kabla ya kuchomoza kwa jua, badala ya kuchomoza jua.** Mzunguko wa kila siku uligawanywa katika masaa ishirini na nne: masaa kumi na mbili ya mchana na masaa kumi na mbili ya usiku, mwisho huo ulihesabiwa kulingana na harakati ya vikundi vya nyota (“decans”) kwenye anga la usiku.

https://www.metmuseum.org/toah/hd/tell/hd_tell.htm

Uhakika huu sio wa mwisho lakini kwa kuzingatia data zingine zote zinaonyesha kuwa mazoezi ya kuangalia alfajiri kuanzia siku ni ya Wamisri na sio ya Kiebrania au ya Kikristo.

Roho ya Utabiri wa Utabiri

Roho ya Utabiri ina taarifa nyingi zinazoonyesha Sabato inayoanza saa jua lituapo katika mazingira ya waabudu. Ushauri huu wote unaharibiwa na nadharia ya Sabato ya alfajiri.

Sabato haifai kutolewa kwa ukarabati wa nguo, kupika chakula, kutafuta radhi, au kazi nyingine yoyote ya kidunia. **Kabla ya jua kuchwa**, kazi zote za kidunia ziwekwe kando, na karatasi zote za ulimwengu ziwe nje. Wazazi, fafanua kazi yako na madhumuni yako kwa watoto wako, na waache washiriki katika kuandaa kwako **kutunza Sabato kulingana na amri.** {CG 528.2}

Kabla ya jua kuchwa, wacha washiriki wa familia wakusanyike kusoma Neno la Mungu, kuimba na kusali. Kuna haja ya marekebisho hapa, kwa wengi wamekuwa wakosefu. Tunahitaji kukiri kwa Mungu na kwa mtu mwingine. Tunapaswa kuanza upya kufanya mipango maalum **ambayo kila mtu wa familia anaweza kuwa tayari kuheshimu siku ambayo Mungu amebariki na kutakasa.** 6T 356

Mwishowe Yesu alikuwa kupumzika. Siku ndefu ya aibu na kuteswa ilimalizika. **Kama mionzi ya mwisho ya jua inaleta Sabato, Mwana wa Mungu alilala kimya kwenye kaburi la Yosefu.** Kazi yake ilimalizika, mikono Yake ikiwa kwa amani, Alipumzika kupitia masaa matakatifu ya siku ya Sabato. {DA 769.1}

Usiku wa siku ya kwanza ya wiki ulikuwa umepotea pole pole. Saa ya giza kabisa, kabla ya mapambazuko, ilikuwa imefika. Kristo bado alikuwa mfungwa katika kaburi Lake nyembamba. Jiwe kubwa lilikuwa mahali pake; muhuri wa Kirumi haukuvunjwa; walinzi wa Kirumi walikuwa wakitunza saa yao. DA 780.2

Sabato ilikuwa sasa inaendelea, na itakuwa ni ukiukwaji wa utakatifu wake kwa miili hiyo kunyongwa msalabani. Kwa hivyo, kwa kutumia hii kama kisingizio, Wayahudi wanaoongoza waliuliza Pilato kwamba kifo cha wahasiriwa kinapaswa kuharakishwa, na miili yao iondolewe **kabla ya jua kuchomoza.** {DA 771.2}

Hiyo ilikuwa Sabato isiyoweza kusahaulika kwa wanafunzi wenye huzuni, na pia kwa makuhani, watawala, waandishi, na watu. **Jua wakati wa jua jioni ya siku ya maandalizi tarumbeta zilisikika, kuashiria kwamba Sabato imeanza.** DA 775

Ninashukuru kwa ushuhuda wa Roho wa unabii kuhusu Sabato. Nimefurahi kwamba Ellen White alitumwa kwenda Australia miaka ya 1890 kwa sababu inatuonyesha jinsi alivyoishika Sabato wakati wa kuvuka tarehe ya tarehe. Alishika Sabato kutoka jioni hata jioni yaliyotokea katika nchi ambayo alikuwa akiishi. Imependekezwa kuwa kwa sababu Ellen White hakupokea mwanga wazi juu ya sikukuu ambazo hakuelewa Sabato kwa usahihi pia. Sabato ya siku ya Saba ndio chanzo na kwa hivyo iko katikati ya harakati ya Waadventista wa Saba. Sikukuu ni upanuzi wa mchakato huu na tunaona jinsi sikukuu zinaunga mkono Sabato kwa kuashiria ni lini Sabato inapaswa kutunzwa - kutoka hata hata jioni. **Ikiwa Sabato imehifadhiwa kutoka alfajiri hadi alfajiri na Pasaka na Yom Kippur kutoka jioni hadi jioni basi huharibu muundo wa Kiungu kati ya Sabato na karamu.** Mfano wa kiungu wa Baba na Mwana ni msingi wa Sabato ya kweli na maadhimisho ya sikukuu. Ni moyoni mwa ujumbe ambao nimepewa kubeba kuhusu jinsi tunavyokaribia sherehe hizo.

Tunaona kwamba mafundisho ya Sabato ya alfajiri hufanya mambo kadhaa.

1. Inakataa ushuhuda wazi wa maandiko. Hapa kuna mifano michache.
  - a. Inayo Kristo ikiinuka kabla ya siku ya tatu
  - b. Inafungua milango ya nadharia za uzee kupitia kupuuza uumbaji wa dunia isiyo na umbo na maji duniani kabla ya taa kuumbwa.
  - c. Inakataa wakati wa kufunga malango huko Yerusalemu na Hekalu. Neh 13:19; Eze 46:2
  - d. Inavunja uhusiano kati ya Sabato na mlolongo wa Injili. Ebr 4:2-4; Eze 20:12
2. Inadhoofisha Injili katika uumbaji na inavunja uhusiano kati ya Sabato na injili.
3. Huharibu mfumo wa mgongano juu ya tabia ya Mungu.
4. Huharibu kujiamini katika Roho ya Utabiri kama inavyoonyeshwa kwenye taarifa kadhaa na haswa kwenye Tamaa ya Zama. Pia inapuuza maneno ya malaika ambaye anamnukuu Ellen White Law 23:32 kuhusu Sabato.
5. Huharibu misingi ya Adventism katika kilio cha usiku wa manane.
6. Inavunja Mchoro wa Kiungu kati ya Sabato na sikukuu kwa hivyo kudhoofisha moja ya ushahidi dhabiti wa sikukuu hiyo.
7. Inadhoofisha kujiamini kwa mapainia wa Waadventista wakiwashikilia wasiojali katika kusoma swali la Sabato.
8. Inapuuza ushuhuda wa historia katika Josephus.

Ninakualika usome kwa uangalifu uchunguzi huu wa J.N. Andrews kuhusu wakati wa kuanza Sabato. Bwana hakuacha maelezo muhimu kama haya ili kuzima kwa zaidi ya karne moja kuamua swali hili. Ushuhuda wa maandiko ni wazi na ya hakika kwamba wakati wa kuanza Sabato ni jioni na kwamba jioni katika Maandiko inamaanisha jua.

Adrian Ebens.

Wakati wa kuanza Sabato

Review and Herald Desemba 4, 1855

J.N. Andrews

Katika kuamua swali hili, ni dhahiri kwamba uzito mzito unapaswa kushikamana na jinsi Muumba alivyosimamia kuanza kwa siku mwanzoni. Kwa maana wakati huo huo ambao siku ya kwanza ya wakati ulianza, hapo pia ingemalizika; na ambapo siku ya kwanza ya wakati ilianza na kumalizika, hapo ndipo siku ya pili ingeanza na kumalizika; na hivyo ya tatu, ya nne, ya tano, ya sita, na siku ya saba. Na ambapo siku za wiki ya kwanza zilianza na kumalizika, pia kungekuwa na siku za wiki zote zilizofaulu kuanza na kumalizika. Kwa hivyo umuhimu wa kuamua, karibu iwezekanavyo, wakati ambao siku ilianza katika juma la Uumbaji.

Jioni na Asubuhi

Je! Tunapaswa kuelewa nini kwa neno la siku katika sura ya kwanza ya Mwanzo? Ninajibu kuwa inatumiwa na maana mbili. Kwanza, hutumiwa na Mungu katika kupeana jina la nuru, kama ilivyotofautishwa na giza ambalo liliitwa usiku. Kwa maneno mengine inatumika kwa sehemu hiyo ya masaa 24 ambayo ni nyepesi. Pili, hutumiwa katika kumtaja sehemu ya saba ya wiki, au kipindi chote cha masaa 24. Mstari wa 5 inatoa mfano ambao hutumiwa katika kila moja ya fahamu hizi. “Mungu akaiita nuru, na giza akaiita usiku, na jioni na asubuhi ilikuwa siku ya kwanza.” Ni kwa ufafanuzi wa pili, au matumizi ya neno siku, ambayo sasa tunavutiwa.

Lakini hapa wengine watakutana na sisi kwa kukana kwamba neno mchana linatumika kwa kipindi cha masaa 24, au kwa maneno mengine, kwamba usiku ni milele katika Maandiko pamoja na siku. Ni sawa kwamba hatua hiyo inapaswa kuzingatiwa kwa ufupi. Inasemekana katika Kutoka 20:11, kwamba “katika siku sita Bwana alifanya mbingu na dunia.” Hii inadhihirisha ukweli kwamba siku hizo sita zilianza na tendo la uumbaji: au, kutumia usemi tofauti, siku ya kwanza ya juma ilianza na kitendo cha Mungu kuunda mbingu na dunia. Sasa ilikuwa giza kuu mpaka baada ya Roho wa Mungu kuzama juu ya maji. Tendo lililofuata la Bwana lilikuwa uumbaji wa nuru. Kisha akagawanya nuru na giza humtaja mmoja kama mchana, na mwingine kama usiku. Hii ni ishara

kwamba usiku huo ulikuwa mgawanyiko wa kwanza wa siku ya kwanza, na kwa sababu hiyo, ikiwa agizo la Mungu likifuatwa, mgawanyiko wa kwanza wa siku zote zilizofuata. Ili nguvu ya hoja hii ionekane, tunawasilisha vifungu vitano vya kwanza vya Mwanzo.

“Hapo mwanzo Mungu aliumba mbingu na dunia. Na dunia ilikuwa haina sura na tupu; na giza lilikuwa juu ya uso wa kina. Ndipo Roho wa Mungu akasonga juu ya uso wa maji. kukawa na nuru, na mwanga ukaonekana. Naye Mungu akaona nuru kuwa ni nzuri, na Mungu akagawanya nuru na giza. Naye Mungu akaiita nuru na giza akaita usiku. Na jioni na asubuhi zilikuwa siku ya kwanza.”

Kuelezea Neno Siku

Dk. Clarke, katika barua yake kwenye Math.28:1, anasema kwamba kwa Kiebrania neno hili linamaanisha jioni na usiku. Anataja Mwanzo.1:5, kama mfano wa matumizi yake kwa njia hii. Kwa hivyo inaonekana kwamba msemu, “jioni na asubuhi vilikuwa siku ya kwanza,” ni sawa na kwamba ilisema, “usiku na asubuhi ilikuwa siku ya kwanza.” Hili ni ukweli muhimu sana: kwa maana inathibitisha wazi kuwa usiku huhesabiwa, sio tu kama sehemu ya siku ya masaa 24, lakini kama kutengeneza mgawanyiko wake wa kwanza. Ikumbukwe kuwa kwa neno la siku kama vile lilivyotumika hapa ninamaanisha moja ya vipindi saba ambavyo hufanya wiki. Inastahili kugundua kuwa kila moja ya siku ambayo Mungu alifanya kazi ya uumbaji, inawakilishwa kama mgawanyiko wa sehemu kuu kama zile za kwanza. Kwa hivyo inasemekana: Mstari wa 8. “Mungu akaiita mbingu mbingu. Jioni na asubuhi ilikuwa siku ya pili.” Mstari wa 13. “Na jioni na asubuhi ilikuwa siku ya tatu.” Mstari wa 19 “Na jioni na asubuhi ilikuwa siku ya nne.” Mstari wa 23 “Na jioni na asubuhi ilikuwa siku ya tano.” Mstari wa 31. “Mungu akaona kila kitu alichokuwa amefanya, na kuona, ilikuwa nzuri sana. Na jioni na asubuhi ilikuwa siku ya sita.” Ikumbukwe kwamba hata siku 2300 zinawekwa. Ni siku 2300 halisi, zinaonyesha miaka 2300. Njia, ambayo inatoa Kiebrania halisi, huita kila moja ya siku hizi, “asubuhi ya jioni.”

Sheria ya Musa inaleta ushuhuda wa moja kwa moja juu ya hoja hiyo mbele yetu. Au labda inaweza kuwa alisema kuamua kwa njia ya mamlaka, ukweli kwamba usiku ni sehemu ya siku, na kwamba siku huanza na jioni.

Mambo ya Walawi 23:32. Itakuwa Sabato yenu ya kupumzika, nanyi mtaichukiza mioyo yenu; siku ya kenda ya mwezi jioni, kutoka jioni hata jioni, mtaadhimisha Sabato yenu.

Nakala hii inafafanua siku ya kumi ya mwezi wa saba; na kwa kufanya hivyo pia hufafanua siku zingine za mwezi huo, na kama matokeo, ya miezi mingine yote. Inatuambia kuwa siku ya kumi ya mwezi wa saba huanza na jioni mwishoni mwa siku ya tisa, na kwamba inaendelea hadi jioni ijayo. Hakuna mtu anayeweza kuweka kando ushuhuda huu. Kwa mujibu wa ukweli huu tunasoma kwamba Wayahudi, alasiri ya siku ya maandalizi, walitamani miguu ya wale waliosulubiwa ivunjwe, ili wasibaki msalabani siku ya Sabato. Yohana 19:31. Na pia kwamba wakati Yesu alipochukuliwa kutoka msalabani, alasiri ya siku hiyo, “Sabato ilianza.” Luka 23:54. Inasemekana pia:

Yohana 19:41,42 Sasa mahali pale aliposulubiwa Yesu palikuwa na bustani; na katika bustani hiyo kaburi mpya, ambalo hapo mwanadamu alikuwa bado hajawekwa. Basi, wakamweka Yesu kwa sababu ya siku ya maandalizi ya Wayahudi. kwa maana kaburi lilikuwa karibu.

Wazo ni dhahiri kuwa: walimzika Mola wetu katika kaburi karibu, ili wamalize mazishi yake siku ya maandalizi, na kabla ya Sabato kuanza.

Kwa kuongezea yaliyotangulia, inaweza kuwa haifai kuwasilisha matukio kadhaa ambayo usiku huhesabiwa kama sehemu ya siku, au kama ilivyojumuishwa katika siku. Tunatoa wito kwa yafuatayo:

1 Sam.26:7,8. Basi Daudi na Abishai walikuja kwa watu usiku; na tazama, Sauli alikuwa amelala ndani ya turuba, na mkuki wake umekwama ardhini karibu na uso wake; lakini Abneri na watu walikuwa wamelala karibu naye. Ndipo Abishai akamwambia Daudi, Mungu amkabidhi adui yako mikononi mwako leo. Basi sasa, nimpigie, kwa mkuki hata hata ardhini mara moja, wala sitampiga mara ya pili.

Hapa usiku hakika ni pamoja na mchana. Ukweli huo utaonekana kutoka Kutoka 12:41,42:

Ikawa mwisho wa miaka mia nne na thelathini, hata siku hiyo hiyo hiyo ikawa, kwamba majeshi yote ya Bwana yalitoka katika nchi ya Misri. Ni usiku kuangaliwa sana kwa Bwana kwa kuwaondoa katika nchi ya Misri:

huu ni usiku wa Bwana kutunzwa na wana wote wa Israeli katika vizazi vyao.

Tunawasilisha pia maneno ya malaika, yaliyoelekezwa kwa wachungaji wa Bethlehemu.

Luka 2:8-11. Na katika nchi hiyo walikuwako wachungaji waliokaa shambani, wakilinda kondoo zao usiku. Na tazama, malaika wa Bwana akawatokea, na utukufu wa Bwana ukaangaza karibu nao; malaika akawaambia, Usiogope, kwa maana, tazama, nakuletea habari njema ya furaha kuu, ambayo itakuwa kwa watu wote. Kwa kuwa wewe leo umezaliwa katika mji wa Daudi, Mwokozi, ni Kristo Bwana.

Kwa maneno haya malaika hakika anatambua usiku kama sehemu ya mchana. Mwishowe tunawasilisha maneno ya Bwana Yesu.

Marko 14:30. Yesu akamwambia, Kweli nakwambia, **leo hii hata usiku huu**, kabla jogoo hajawika mara mbili, utanikana mara tatu.

Pia Luka 22:34:

Akamwambia, Nakuambia, Peter, jogoo hajawika leo, kabla ya hapo utakanusha mara tatu kuwa unanijua.

Kwa maneno haya ya Bwana wetu, hoja kwamba siku za juma zinaanza na jioni, na kwamba zinajumuisha masaa yote 24, zinaweza kufungwa vizuri. Inabaki kugundua pingamizi moja au mbili kwa kile ambacho kimeongezwa tayari.

Kujibu Math 28:1 na Mchana katika Jua Kuchomoza

Imekataliwa kuwa siku, kulingana na Math.28:1 huanza jua lichomozapo. Inasomeka kama ifuatavyo: “Mwisho wa Sabato, ikianza alfajiri kuelekea siku ya kwanza ya juma, Mariamu Magdalene na yule Mariamu mwingine walikuja kuliona kaburi.” Lakini sifa iliyojitokeza kutoka kwa maandishi haya haiwezi kutosha kuharibu ushuhuda wa moja kwa moja tayari, kwamba siku huanza na jioni. Lakini kwa kugeukia Yohana 20:1, tutaona kuwa udanganyifu huu hauwezekani. “Siku ya kwanza ya juma inakuja Mariamu Magdalene mapema, kulipokuwa giza, kaburini, na akaona jiwe limeondolewa kaburini.” Katika maandishi haya imeelezewa wazi kuwa wale waliokuja kaburini “wakati ilikuwa bado ni giza,” walikuja siku ya kwanza ya juma. Huu ni uthibitisho wa moja kwa

moja kwamba siku ya kwanza ya juma inajumuisha angalau sehemu ya usiku ambayo inafuata Sabato. Ujumbe wa Dk. Clarke kwenye Math 28:1 una maneno yafuatayo:

Mwisho wa Sabato.] **Opse de sabbaton.** Baada ya mwisho wa wiki; Hii ndio tafsiri iliyotolewa na wakosoaji kadhaa mashuhuri; na kwa njia hii neno **opse** linatumiwa na waandishi mashuhuri zaidi wa Ugiriki. Mathayo, kwa hivyo anasema kwamba wanawake walikuja kaburini baada ya Sabato, mapema siku ya kwanza ya juma.

Uumbaji wa jua mwanzoni mwa siku ya nne, inastahili kudhibitisha kuwa siku inapaswa kuanza na jua, au kama wengine wanavyodhani, saa sita mchana. Tunanukuu maneno ya Musa: Mwa.1:14-18. “Ndipo Mungu akasema,” Kuwe na taa katika anga la mbinguni, kugawanya siku kutoka usiku; iwe kwa ishara, na kwa msimu, na kwa siku, na miaka: na iwe taa za anga. mbingu ili kutoa mwangaza juu ya nchi: ikawa hivyo. Ndipo Mungu akafanya taa mbili kubwa, taa kuu kutawala mchana, na taa ndogo kutawala usiku: akafanya nyota pia. katika anga la mbingu, kutoa nuru juu ya nchi, na kutawala mchana na usiku, na kugawanya nuru na giza: Mungu akaona ya kuwa ni nzuri. Wale ambao wanasema hivyo, wanashikilia kwamba wakati wa uumbaji jua inapaswa kuwa inaibuka tu, au kama wengine wanasema inapaswa kuonekana kwanza katikati ya mbingu. Lakini hoja zote hizo ni za kusudi. Kwa maana wakati jua lilipoonekana kwanza mbinguni, kutoka sehemu ya mashariki zaidi ambayo inaweza kuonekana, ingekuwa ikiongezeka juu ya upeo wa macho. Kwa hivyo sio jambo la busara kuhitimisha kuwa mahali hapo Mashariki, (labda bustani ya Edeni,) ambapo siku huanza mzunguko wa jua, jua wakati wa uumbaji wake, lilikuwa limeweka tu. Hii inatupa maoni mazuri kuhusu kazi ya Muumba. Ilianza kila siku na jioni; na kama ilianza hivi siku ya nne, jua lilipoonekana kwanza lilikuwa limetua; na ilipoendelea na safari yake magharibi, ilichukua jua pamoja nayo kuzunguka ulimwengu. Na maoni haya kwamba siku huanza Mashariki, na kwa hivyo kusafiri kuzunguka ulimwengu, ni ya muhimu sana. Inachukua mbali pingamizi kwamba hatuwezi kushika Sabato isipokuwa tunaishi Palestina; kwa maana tunashika siku kama inavyotufikia; na kama Sabato inavyofanya mzunguko wa ulimwengu, familia yote ya wanadamu wanayo pendeleo la kutazama Siku ya kupumzika ya Muumba.

Wakati wa Jioni ni Nini haswa?

Tunadhani ushuhuda wa Maandiko uliongezewa, wa kutosha kuthibitisha ukweli kwamba siku huanza na jioni. Uchunguzi unaofuata kwa hivyo unahusiana vizuri na kuanza kwa jioni. Ushuhuda wa Biblia juu ya hili ni nini? Kwa hivyo Musa anafanua kuanza kwa jioni.

Kumb 16:6. “Lakini mahali atakapochagua Bwana, Mungu wako, kuweka jina lake, **hapo utatoa dhabihu la pasaka jioni, jua likitua,** wakati uliyokuwa ukitoka kutoka Misri.”

Maandishi haya yanaonekana kumaliza swali kwamba jioni ni machweo. Lakini Kutoka 12:6, inaweza kutakiwa kurekebisha maandishi yaliyonukuliwa. Inasomeka hivi:

Kutoka 12:6 Nanyi mtaishika hadi siku ya kumi na nne ya mwezi huo huo; mkutano wote wa mkutano wa Israeli wataiua jioni.

Maelezo pembeni yanasoma, “kati ya jioni mbili.” Hii inakusudia kuwa Kiebrania halisi, na kwa hivyo ana haki ya kuheshimu. Inasemekana, kwamba “kati ya jioni mbili” ni saa 3 P.M Ikiwa hii ni sawa, inaonyesha kwamba “kuchomoza kwa jua,” katika Kumb 16:6, ni usemi usiojulikana. Lakini Gesenius, katika barua yake ya Kiebrania Lexicon, anasema kwamba kati ya jioni hizo mbili, kulingana na maoni ya “maoni bora kabisa”, ilikuwa ni kipindi kati ya jua na giza.” Ikiwa hii ni sahihi - na kwa kweli hakuna mamlaka ya juu isiyo na nguvu kuliko Gesenius - inaondoa utabiri dhahiri kati ya Kutoka 12 na Kumbukumbu la 16, na inaonyesha kwamba wote wawili wanakubaliana jua. Greenfield, katika Agano Jipya la Lexicon yake, anasema kwamba jioni mbili “zilihesabiwa na Waebrania; moja kutoka saa tisa, (saa tatu,) hadi jua; na nyingine, kutoka jua hadi giza. Robinson’s Lexicon of the New Testament. anasema hivyo. Hii inakubaliana karibu na Gesenius.

Tunatanguliza hili:

Mambo ya Walawi 22:6,7 Mtu ambaye amemgusa mtu kama huyo atakuwa najisi hata jioni, naye asile vitu vitakatifu, isipokuwa ataosha mwili wake na maji. Na jua litakapokuwa jua, atakuwa safi, na baadaye atakula vitu vitakatifu, kwa sababu ni chakula chake.

Maandishi haya yanaonekana haitaji maoni. Hata inaonekana kufafanuliwa wazi “wakati wa jua.” Mtu ambaye alikuwa najisi hata jioni, alikuwa safi wakati wa jua kuchomoza. Tazama pia Kum 22:11; 24:13,15.

Maandishi yafuatayo yanaonekana kufundisha kitu kimoja:

Yosh.8:29. “Ndipo mfalme wa Ai **akapachikwa juu ya mti mpaka jioni; na jua lilipokuwa limetua**, Yoshua aliamuru kwamba wachukue mzoga wake kwenye mti, na kuutupa mlangoni pa lango la mji na kuinua juu yake rundo kubwa la mawe, ambalo liko hadi leo.”

Josh 10:26,27 anafafanua jioni kwa njia ile ile.

Yoshua 10:26,27 Baadaye Yoshua akawapiga, na kuwaua, na wakamtundika kwenye miti mitano; na walikuwa wakining’inia kwenye miti mitano hadi jioni. Ikawa wakati wa jua kutua, Yoshua akaamuru, wakaondoa chini ya miti, wakatupa ndani ya pango ambalo walikuwa wamejificha, wakaweka mawe makubwa kinywani mwa pango, ambayo bado mpaka leo.

Tazama pia Waamuzi 14:18; 2 Sam 3:35. Jioni pia hufafanuliwa katika 2 Mbiru 18:34:

“Na vita viliongezeka siku ile. Lakini mfalme wa Israeli akaketi katika gari lake dhidi ya Washami hata jioni; na karibu wakati wa jua kutua alikufa.”

Agano Jipya hufafanua jioni wakati wa jua kutua katika maeneo mawili. Watatu wa wainjilisti wanataja ukweli huo; Wawili wao wakasema kwamba ilitokea jioni, na wawili kati yao yalikuwa jua linaloingia.

Math 8:16. **Ilipofika jioni**, walimletea watu wengi waliokuwa wamepagawa na pepo, akawatoa pepo kwa neno lake, akawaponya wote waliokuwa wagonjwa.

Marko 1:32. **Jioni jioni**, jua lilipochomoza, walimletea wote wagonjwa, na wale waliokuwa na pepo.

Luka 4:40. **Jua lilipotua**, wale wote waliokuwa na wagonjwa wa magonjwa kadhaa wakamletea Yesu akaweka mikono yake juu ya kila mmoja wao, akawaponya.

Kutoka Marko 1 inaonekana kwamba shughuli hii ilitokea jioni ambayo inafuata Sabato. Kwa hivyo sababu ni wazi kwanini walingojea hadi jua kabla ya kuwatoa wagonjwa; Kwa hivyo, walingojea mwisho wa Sabato.

Maandishi yafuatayo yanapaswa kudhibitisha kuwa siku katika misimu fulani ya mwaka hianza hadi baada ya jua kutua.

Neh 13:19. Ikawa kwamba milango ya Yerusalemu ilipoanza kuwa giza kabla ya Sabato, niliamuru kwamba malango yafungiwe, na kushtaki kwamba hayafunguliwe mpaka Sabato; na watumishi wangu wengine niliweka kwenye malango, ili kusiwe na mzigo wowote siku ya Sabato.

Labda hii inatokana na njia isiyofaa ya kusoma maandiko. Haisemi, “ilipoanza kuwa giza huko Yerusalemu;” lakini inasema “wakati malango ya Yerusalemu yalipoanza kuwa giza.” Sasa maana ya hii nadhani ni kwamba tu kuelekea jua milango upande wao wa mashariki ungeanza kuwa giza, na kwamba wakati huo inapaswa kufungwa ili kila kitu kiwe kimya wakati Sabato inapaswa kuanza. Mtazamo huu unaonekana kuwa sawa kwangu, na inaendana na maandishi na ushuhuda wote wote uliowasilishwa.

Kugawika kwa masaa 12 kwa siku

Mfano huo katika Math.20:1-12 umeongezewa ili kudhibitisha kuwa siku huanza saa 6. Ni kama ifuatavyo:

“Kwa maana ufalme wa mbinguni ni kama mtu ambaye ni mama wa nyumbani, ambaye alitoka asubuhi asubuhi ili kuajiri wafanyikazi katika shamba lake la mizabibu. Na alipokubaliana na wafanyikazi kwa senti moja kwa siku, aliwapeleka kwenye shamba lake la shamba la mizabibu. Yesu alitoka karibu saa tatu, na aliwaona watu wengine wamesimama wamekaa sokoni, akawaambia, “Nendeni pia katika shamba la mizabibu, na chochote kinachofaa, nitakupa.” Wakaenda zao. Yesu alitoka karibu saa sita na tisa, akafanya vivyo hivyo. “Na karibu saa kumi na moja akatoka, akawakuta wengine wamesimama bila kazi, akawaambia,” Mbona simama hapa siku nzima bila kazi? Wakamwambia, Kwa sababu hakuna mtu Yesu aliwaambia, “Nendeni pia katika shamba la shamba la mizabibu, na chochote kile ni sahihi.” Basi jioni, bwana wa shamba akamwambia msimamizi wake, Waite wafanyikazi, uwape wafanyikazi wao. kuajiri, kuanzia mwisho mpaka wa kwanza. Walipofika wale

walioajiriwa kama saa kumi na moja, walipokea kila mtu senti. Lakini wa kwanza walipokuja, walidhani kwamba wangepokea zaidi; na kwa hivyo hivyo walipokea kila mtu dinari. Walipokwisha kuipokea, walinung'unika juu ya huyo mtu mzuri wa nyumba, wakisema, "Hao wa mwisho wamefanya kazi saa moja tu, nawe ukawafanya sawa na sisi, ambao tumechukua mzigo na joto la mchana."

Hoja inayotolewa kutoka maandishi haya ni hii: kuna masaa kumi na mbili kwa siku; kwamba saa tatu ni saa tatu asubuhi; kwamba saa sita ni mchana; kwamba saa tisa ni saa tisa jioni; kwamba saa kumi na moja ni saa tano; na kwamba tangu wakati huu hadi jioni ilikuwa saa moja tu. Kwa hivyo jioni inakuja saa sita. **Kasoro katika hoja iliyotangulia ni haya: 1. Saa katika Agano Jipya sio sawa na masaa yetu. Na sisi saa ni dakika 60, na kamwe sio zaidi au chini. Lakini katika Agano Jipya ni sehemu ya kumi na mbili ya nafasi kati ya jua na jua.** Kwa hivyo masaa yalikuwa marefu au mafupi kulingana na msimu wa mwaka. Ni kweli kwamba saa sita ikiwa katikati ya siku ingefika kila saa sita mchana; lakini saa kumi na mbili, au jioni, siku zote zilikuja wakati wa jua kutua. Pili, Mgawanyiko wa siku katika masaa haukuwa wa miadi ya Mungu, lakini ulianza kwa mataifa !!!

Hoja hiyo hiyo imetolewa kutoka kwa Yohana 11:9. "Yesu akajibu, Je! Hakuna masaa kumi na moja kwa siku? Mtu akitembea mchana, hajikwai, kwa sababu anaona nuru ya ulimwengu huu." Inasemekana kwamba ikiwa kuna masaa kumi na mbili kwa siku, basi saa sita ya mchana ni saa sita mchana; na kama kungekuwa na masaa sita kila upande wa saa sita, au saa kumi na mbili, inafuata kuwa siku ya masaa kumi na mbili huanza saa sita asubuhi, na inaisha saa kumi na mbili jioni; na kwamba siku ya masaa 24 bila shaka itaanza na kumalizika saa kumi na mbili jioni. Hoja hii ingekuwa dhahiri ikiwa majengo yalikuwa sawa. Kasoro sawa inapatikana katika hii kama katika hoja inayotolewa kutoka Math.20; Viz., kwamba masaa hayakuwa dakika sitini kama yetu; lakini zilikuwa sehemu ya kumi na mbili ya wakati kati ya kuchomoza kwa jua na jua. Kwa hivyo masaa yalikuwa yanatofautiana kwa urefu, lakini jioni ingekuwa jua wakati wa jua. Kwa hivyo Math.20:1-12, na Yohana 11:9, hazipingani na ushuhuda uliowasilishwa kwamba siku huanza jua linapochomoza. Itatarajiwa kwambaithibitisha ukweli kwamba masaa yalikuwa sehemu ya kumi na mbili ya nafasi kati ya jua na jua. Hii tutafanya sasa.

Saa ni 1/12 ya Mchana na sio Dakika 60

Wayahudi walihesabu masaa kumi na mawili kwa siku, na kwa kweli kila saa ya siku, kwa hivyo kuhesabiwa, lazima iwe ilikuwa kitu cha muda mrefu au mfupi, kulingana na nyakati tofauti za mwaka katika hali hiyo ya hewa. - *Sehemu ya kumbuka ya Clarke juu ya Yohana 1:39.*

Wayahudi, na vile vile mataifa mengine mengi, waligawanya siku hiyo kutoka kuchomoza kwa jua hadi kutua kwa jua, kuwa sehemu kumi na mbili sawa; lakini sehemu hizi au masaa, zilikuwa ndefu au fupi, kulingana na misimu tofauti ya mwaka. - *Sehemu ya kumbuka ya Clarke kwenye Yohana 11:9.*

Wayahudi (kwa hesabu iliyopitishwa kutoka kwa Wayunani) waligawanya siku yao, au wakati kutoka kuchomoza jua hadi kuchomoza kwa jua, hadi masaa kumi na mbili, kwa kweli kutofautiana kidogo kulingana na msimu wa mwaka. - *Ujumbe wa [Bloomfield kwenye Yohana 11:9.*

SAA. - Katika vitabu vya Agano Jipya tunaona wazi siku iliyogawanywa katika masaa kumi na mawili sawa, kwa njia ya Wayunani na Warumi. Saa hizi zilikuwa sawa kwa kila mmoja, lakini hazina usawa kwa misimu tofauti. Saa kumi na mbili za siku ndefu zaidi katika msimu wa joto zilikuwa ndefu zaidi kuliko zile za siku fupi zaidi katika msimu wa baridi. - *Cruden*

MCHANA. - Waandishi watakatifu kwa ujumla hugawanya mchana na usiku kwa masaa kumi na mawili yasiyolingana. Saa ya sita daima ni mchana kwa mwaka; na saa kumi na mbili ni saa ya mwisho ya siku. Lakini katika msimu wa joto, saa ya kumi na mbili, kama wengine wote walikuwa, ilikuwa ndefu zaidi kuliko wakati wa msimu wa baridi. *Ency. Religious Knowledge*

Siku hiyo iligawanywa kwa masaa kumi na mbili, ambayo, kwa kweli, yalitofautiana kwa urefu, kuwa mfupi katika msimu wa baridi na muda mrefu katika msimu wa joto. - *Kamusi ya Watson ya Kibiblia na Theolojia.*

Wayahudi waligawanya nafasi hiyo kutoka kwa kuchomoza jua hadi kutua kwa jua, ilikuwa siku ndefu au fupi, katika sehemu kumi na mbili; ili masaa ya siku zao yalikuwa mwaka wote kwa idadi, ingawa fupi sana

katika msimu wa baridi kuliko msimu wa joto. – *Note of Bible Cottage juu ya Yohana 11:9.*

“Wayahudi walihesabu siku zao tangu jioni hadi jioni, kulingana na agizo ambalo limetajwa katika sura ya kwanza ya Mwanzo, katika akaunti ya kazi ya uumbaji: Jioni na asubuhi ilikuwa siku ya kwanza. Sabato yao, au siku ya saba, ilianza wakati wa jua siku ambayo tunaita Ijumaa, na ilidumu hadi wakati huo huo siku iliyofuata. Wakati Mwokozi wetu alikuwa Kafarnaumu, ilifikiriwa kuwa mbaya kuleta wagonjwa kwake kuponywa, wakati Sabato ilidumu; ‘lakini jioni, jua lilipoingia, walimletea wote wagonjwa, na wale waliokuwa na pepo. mji wote ukakusanyika mlangoni.’ Marko 1:21-35. Wakati kati ya jua linalochomoza na kuchomoza kwa jua liligawanywa katika sehemu kumi na mbili sawa, ambazo ziliitwa masaa. Yohana 11:9. Kama kipindi hiki cha wakati, hata hivyo, ni refu zaidi katika msimu mmoja wa mwaka kuliko wakati mwingine, ni wazi kwamba masaa pia yangukuwa ya urefu tofauti kwa nyakati tofauti. Katika msimu wa baridi walikuwa, mfupi, mfupi kuliko katika msimu wa joto. Walihesabiwa kutoka kwa jua, na sio kutoka katikati ya siku, kama kawaida yetu. Masaa hayakutajwa hata baada ya utumwa; kwa hivyo, ni jambo la kawaida kudhani kwamba Wayahudi walikopa njia yao ya kugawa wakati kutoka kwa Wakaldayo, ambao pia uliwapitishia Wagiriki na Warumi.” – Nevin’s Bible Antiquities, ukurasa wa 171,172.

Neno saa, katika maandiko, linaashiria moja ya sehemu kumi na mbili sawa ambayo kila siku iligawanywa, na ambayo, kwa kweli, ilikuwa ya urefu tofauti kwa misimu tofauti ya mwaka. Njia hii ya kugawa siku ilienea kati ya Wayahudi, angalau baada ya uhamishoni Babeli, na labda mapema. - *Kamusi ya Biblia ya Covel.*

Saa, moja ya sehemu kumi na mbili sawa ambayo siku iligawanywa, na ambayo kwa kweli walikuwa tofauti kwa misimu tofauti ya mwaka. - *Greenfield’s New Testament Lexicon.*

Katika Agano Jipya saa, moja ya sehemu kumi na mbili sawa ambazo mchana wa asili na pia usiku ziligawanywa, na ambazo kwa kweli zilikuwa za urefu tofauti kwa misimu tofauti ya mwaka; labda iliyoletwa na wanaastawi wa nyota, na ya kwanza kutumiwa na Hipparchus juu ya B. C. 140. - *Robinson’s Lexicon of the New Testament.*

Ushuhuda huu ni wa kutosha kabisa kuhakikisha ukweli kwamba masaa ya Agano Jipya hayalingani na masaa yanayopimwa na saa. Na kwamba walikuwa sehemu ya kumi na mbili ya nafasi hiyo kutoka kwa jua hadi jua. Kwa hivyo hakuna hoja inayoweza kutolewa kutoka Math.20:1-12; Yohana 11:9, ambayo haiendani kabisa na ushuhuda uliyowasilishwa tayari kwamba hata, ambayo siku inaanza, ni machweo.

Sabato haiwezi kuanza saa kumi na mbili jioni

Kanuni ya muhimu ya kuzingatia zaidi ni hii; ikiwa Sabato inaanza saa kumi na mbili, hakuna mtu anayeweza kusema saa hiyo itafika lini isipokuwa na saa. Sasa haya hayakuandaliwa hadi karibu 1658. Tazama Kitabu cha Sanaa cha Putnam cha Sanaa inayofaa. Ili kwamba kwa karibu, nafasi nzima ya miaka 6000 watu wa Mungu wamekuwa hawana njia ya kusema wakati Sabato ilianza. Lakini hitimisho kama hilo itakuwa upuuzi dhahiri. Na tumeona tayari kwamba hakuna ushuhuda hata mmoja wa Maandishi Matakatifu ambao unaweza kuongezwa kwa muda wa saa sita. Tunamalizia nakala hii kwa muhtasari wa hoja kama ifuatavyo:

1. Hakuna hoja ya Kimaandiko inayounga mkono saa sita, kama saa ambayo jioni inaanza.
2. Ikiwa hiyo ni saa, watu wa Mungu kwa karibu miaka 5,600 hawakuweza kusema wakati Sabato ilipoanza.
3. Bibilia, kwa taarifa kadhaa wazi, inadhihirisha ukweli kwamba jioni ni machweo.

J. N. Andrews.

KWA WASHIRIKI: - Mada iliyotolewa katika makala hapo juu, ni muhimu sana. Ushuhuda wa yule jamaa wa Bibilia kwa wakati wa kuanza Sabato umekusanywa hapa, ili iweze kujijulisha. Matokeo ya uchunguzi ni dhamira thabiti kwamba kuanza na kufunga kwa kila siku ni alama na mpangilio wa jua. Itaulizwa kwa nini hitimisho hili halikufikiwa mapema? Jibu ni hili: somo halijachunguzwa kabisa mpaka sasa. Kwa kutoa taarifa hii ningependa kusema wazi kosa langu mwenyewe. Daima ni jukumu la kusahihisha makosa yetu tunapowaona; na, hata hivyo, kwa dhati tunaweza kuwa tumetenda hapo

zamani, hatuwezi kutenda tena, ikiwa tunapoona kosa kama hilo, au kosa ambalo tunakataa kuikubali.

Inaweza kuwa sawa kuelezea hali ambayo kifungu cha hapo juu kiliandikwa. Mwezi Agosti uliopita, (1855) kaka White na ndugu wengine waliniomba nitoe mada hiyo uchunguzi kamili. Hili nilijitahidi mara moja kufanya, nikitumia kila siku somo, muda mwingi kama nguvu yangu ingekubali. Kwa muda mfupi niliridhika kabisa kwamba ushuhuda usiopatana wa maandiko ni kwamba, kila siku huanza na jua. Wabatisti wa siku ya Saba wameishikilia fundisho hili kila wakati, lakini sijawahi kukutana na maoni yao. Kama ningefanya hivyo, singelibaki kuwa na makosa kwenye somo hili. Lakini itaulizwa, Je! Hukujifunza kweli kutoka kwa Mjumbe? [Mara kwa mara kutoka wakati] Ninajibu, Hapana. Kifungu hiki kilichoonyeshwa hapa kiliandikwa wiki kadhaa kabla ya M. kuchapisha chochote juu ya uhakika. Siwezi kuwa na ushirika kwa karatasi iliyofanywa kwa njia ambayo M. amekuwa bado. Lakini ushuhuda wa Bibilia ni ya thamani sawa ingawa inaweza kuwasilishwa kwa kusudi la wivu au ugomvi. Licha ya hayo, sasa ninajifunza idadi kubwa ya ndugu zetu kwa muda mrefu wamehakikishwa kuwa Sabato inianza wakati wa jua. J. N. A. Vita Creek, Mich., Novemba 12, 1855.

Wakati wa Sabato.

Wakati wa maadhimisho, au kutoka saa kumi na mbili hadi saa kumi na mbili, imekuwa ikizingatiwa na kikundi cha watunza Sabato. Ukweli ni kwamba, mada hiyo haijachunguzwa kabisa hadi ndani ya miezi michache. Hatujawahi kuridhika kabisa na ushuhuda uliowasilishwa unapendelea saa sita. Wakati mawasiliano anuwai yaliyopokelewa kwa miaka michache iliyopita, yakitangaza wakati wa jua na jua wakati wa jua, yamekuwa karibu na ubishi wa hoja, na roho ya unyenyekevu na heshima. Mada hiyo imetufadhaisha, lakini hatujapata wakati wa kuichunguza kabisa.

Mnamo Juni, 1854, tulimhimiza Mzee. D. P. Hall kuandaa makala juu ya mada hiyo kwa Uhakiki. Wakati pamoja naye huko Penn. Majira ya baridi tulirudia ombi. Tulipokuwa katika Maine Msimu uliopita tulisema hisia zetu juu ya somo la Bro. Andrews, na hofu yetu ya mgawanyiko isipokuwa swali linaweza kutatuliwa na ushuhuda mzuri. Aliamua kutumia wakati wake kwenye mada hiyo hadi atakapofahamu yale ambayo Bibilia inafundisha kuhusu hilo, na

nakala yake katika hii Hapana ni matokeo ya uchunguzi wake. Wengine wana maoni kwamba wakati wa saa sita amefundishwa kati yetu na udhahirisho wa moja kwa moja wa Roho Mtakatifu. Hii ni makosa. “Kuanzia hata jioni,” ilikuwa fundisho, ambalo wakati wa saa sita limepeperushwa. **Tunafurahi sasa kwamba Bro. Andrews amewasilisha ushuhuda wa Bibilia juu ya swali hili, kwa njia yake ya kawaida ya kulazimishwa, iliyo wazi, ambayo inatua swali bila shaka yoyote kwamba Sabato haiingii jioni tu, bali wakati wa jua.**

James White.

Sabato ya Lunar

Nadharia hii imekua sana katika miaka michache iliyopita. Ikiwa haujafahamu nadharia ya sabato ya mwezi, kwa maneno ya layman, Sabato imehesabiwa kwa mzunguko wa mabadiliko ya msingi wa mwezi badala ya kila siku ya 7. Kwa kuona kila mwezi kalenda imewekwa upya na mwezi mpya unaanza. Siku mpya ya mwezi ni sabato kwa wengine na pia inakuwa siku ya kwanza ya mwezi. Siku saba baada ya kuona mwezi ni sabato ya kwanza ya mwezi, ili kila wakati huanguke siku ya 8, 15, 22 na 29 ya mwezi, ambayo inalingana na robo ya mwezi. Kwa mtindo huu Sabato zinaweza kuanguka siku yoyote ya juma kwenye kalenda ya Gregori kutoka Jumapili hadi Jumamosi. Siku yoyote baada ya tarehe 29 bila mwezi mpya haijatambuliwa, kwa hivyo sabato sio ya kila siku 7.

Mzunguko wa Siku Saba unaoendelea

Wakati historia ya ukuzaji wa Sabato ya Lunar inafurahishwa kuna jambo moja kuu ambalo linathibitisha kwa urahisi ukweli wa wazo hili, mzunguko wa siku saba unaoendelea.

Kutoka 16:23-29 Akawaambia, Hivi ndivyo BWANA alivyosema, Kesho ni Sabato takatifu ya BWANA; bika kile utakachoka leo, na kwa vile utakavyopenda; na kilichobaki weka wewe utunzwe mpaka asubuhi. (24) Wakaiweka mpaka asubuhi, kama Musa alivyoamuru; haikunukia, wala hapakuwa na minyoo ndani yake. (25) Musa akasema, Kula hivi leo; kwa kuwa leo ni sabato ya BWANA; leo hamtaipata shambani. (26) **Siku sita mtakusanya; lakini siku ya saba, ambayo ni Sabato, ndani yake hakutakuwa na mtu.** (27) Ikawa kwamba watu wengine walitoka siku ya

saba ili kukusanya, lakini hawakupata. (28) Bwana akamwambia Musa, Je! Umekataa kuzishika amri zangu na sheria zangu hadi lini? (29) **Tazama, kwa sababu BWANA amekupa sabato, kwa sababu hiyo yeye hukupa siku ya sita mkate wa siku mbili; Kaeni kila mtu mahali pake, mtu awaye yote asiweze kutoka mahali pake siku ya saba.**

Bwana aliwaamuru Waisraeli kukusanya mana kwa siku sita. Siku ya sita walipaswa kukusanya sehemu mbili.

Kila wiki wakati wa kukaa kwao muda mrefu jangwani Waisraeli walishuhudia muujiza mara tatu, iliyoundwa kusisitiza akili zao na utakatifu wa Sabato: **mana mara mbili ilipungua siku ya sita, hakuna kwa saba, na sehemu inayohitajika kwa Sabato ilihifadhiwa tamu na safi,** wakati yoyote ikiwa imehifadhiwa kwa wakati mwingine wowote ikawa haifai kwa matumizi. Katika hali inayohusiana na utoaji wa mana, tunayo ushahidi kamili kwamba Sabato haikuanzishwa, kama wengi wanavyodai, wakati sheria ilitolewa huko Sinai. Kabla ya Waisraeli kuja Sinai walielewa Sabato kuwa ya lazima juu yao. **Katika kulazimika kukusanya kila Ijumaa sehemu mbili za manna katika kuandaa Sabato, wakati hakuna ingeanguka, hali takatifu ya siku ya kupumzika iliguswa kila wakati juu yao.** Patricks and Prophets uk. 296.2-3

Mana ikakoma kesho yake, baada ya kula punje ya zamani ya nchi; Wana wa Israeli hawakuwa na mana tena; lakini walikula matunda ya nchi ya Kanaani mwaka huo. Yoshua 5:12

Mzunguko huu wa mana uliendelea kwa miaka 40 ili kuweka katika akili za wana wa Israeli muda wa Sabato. Sehemu hizo mbili zilikuja kila Ijumaa na hakuna mtu aliyekuja Sabato. Hii inathibitisha ukweli tu kwamba utunzaji wa Sabato ulikuwa ukumbusho wa kuumbwa kwa ulimwengu kwa siku sita na siku ya mapumziko ya Mungu katika siku ya saba.

Kumbuka siku ya sabato, kuiweka takatifu. (9) Siku sita fanya kazi, na ufanye kazi yako yote. (10) Lakini siku ya saba ni Sabato ya BWANA, Mungu wako; mtumwa wako, wala mjakazi wako, au ng'ombe wako, au mgeni wako aliye ndani ya malango yako: **Kwa kuwa katika siku sita BWANA alifanya mbingu na nchi, na bahari, na yote yaliyomo, na kupumzika siku ya saba. ilibariki siku ya sabato, na kuitakasa.** Kutoka 20:8-11

Amri ya nne haitaja kutaja kwa mwezi kama sharti la kuhesabu Sabato. Inatoa mzunguko wa siku saba unaoendelea. Roho ya Utabiri iko wazi juu ya mwendelezo wa mzunguko wa siku saba.

Kama Sabato, wiki hiyo ilianza uumbaji, na imehifadhiwa na kuletwa kwetu kupitia historia ya Bibilia. Mungu mwenyewe alipima wiki ya kwanza kama sampuli ya wiki mfululizo hadi mwisho wa wakati. **Kama kila mmoja, ilikuwa na siku saba halisi. Siku sita ziliajiriwa katika kazi ya uumbaji; juu ya saba,** Mungu akapumzika, na kisha akaibariki leo na kuitenga kama siku ya kupumzika kwa mwanadamu. Patriachs and Prophets uk. 111.1`

Uthibitisho mwingine rahisi wa mzunguko wa siku saba ni hesabu ya Pentekosti.

Nawe nanyi mtawahesabia tangu kesho baada ya Sabato, tangu siku ile ile mlipomletea logi wa toleo la kutikiswa; Sabato saba zitakamilika. (16) **Hata kesho kesho ya Sabato ya saba nanyi mtahesabu siku hamsini; nanyi mtasongeza sadaka mpya ya chakula kwa Bwana.** Mambo ya Walawi 23:15-16

Uhesabuji wa Sabato ya Lunar unaweka Sabato mnamo tarehe 8, 15, 22 na ya 29 ya mwezi. Hii inaacha siku moja au mbili zikiwa za ziada katika mwezi wowote kwani miezi huhesabiwa kama siku 29 au 30 kati ya mwezi mpya. Hii hufanya hesabu ya Pentekosti haiwezekani kukamilika ndani ya siku 50. Katika hesabu ya Sabato ya Lunar hakuwezi kuwa na kipindi cha siku 50 tu. Lazima iwe chini ya siku 51 na hivyo kufanya hesabu katika Mambo ya Walawi 23:15-16 isiwezekane. Kwa mara nyingine tena, hesabu ya Pentekosti inaweza kufanya kazi tu wakati una mzunguko wa saba unaoendelea.

Kalenda ya Gregori

Kila mtu ambaye ameniambia kuhusu Sabato ya Lunar amezungumza juu ya ukweli na asili ya kipagani ya kalenda ya Gregori. Hoja hii inashindwa kuelewa ukweli kwamba mzunguko unaoendelea wa siku saba haujitegemea kabisa kwenye kalenda yoyote ya mwaka. Haina athari yoyote juu yake.

Sabato ya Lunar hutumia maandishi katika Zaburi kuthibitisha kuwa miadi yote ya Mungu lazima ihesabiwe na mwezi.

Piga baragumu katika mwezi mpya, katika wakati uliowekwa, kwenye sikukuu yetu ya sherehe. Zaburi 81:3

Jibu la hii linapatikana katika aya inayofuata.

Kwa kuwa hii ilikuwa amri kwa Israeli, na sheria ya Mungu wa Yakobo. Zaburi 81:4

Neno *AMRI* linapatikana mara 35 katika Bibilia. Haimaanishi Sabato ya siku ya saba. *Amri* hutumiwa katika uhusiano na sikukuu lakini kamwe Sabato ya kila wiki.

Hii inathibitisha kanuni ya Kielelezo cha Kiungu. Kwa wale wasiojua muundo wa Kiungu tafadhali soma Mfano wa Uhai unaopatikana kwenye wavuti maranathamedia.com.

Ndipo Mungu akasema, Kuwe na taa katika anga la mbingu kugawanya siku kutoka usiku; na iwe iwe kwa ishara, na kwa misimu, [miadi] na kwa siku, na miaka: Mwanzo 1:14

Sabato ya kila wiki ndio chanzo cha miadi ya Baba yetu. Sikukuu ni njia. Sabato ya kila wiki inasimamiwa na nuru kubwa zaidi na sikukuu zinaongozwa na nuru ndogo kwa kushirikiana na taa kubwa zaidi. Ili kushika Pasaka unahesabu hadi siku ya 14 [jua] la mwezi wa kwanza [mwezi]. Ikiwa tunatumia mwezi kama nuru inayoamua Sabato basi mwezi unachukua nafasi ya juu kuliko jua. Kwa mara nyingine tena Roho ya Utabiri inathibitisha kwamba ni Jua tu linalotumika kuhesabu Sabato ya kila wiki.

Wote ambao wanashikilia mwanzo wa ujasiri wao hadi mwisho **wataishika Sabato ya siku ya saba, ambayo inakuja kwetu kama alama ya jua**. Selected Messages Vol 3 p. 318.5

Ningependa kuongeza maelezo mengine machache kutoka kwa Roho ya Unabii ambayo inazungumza moja kwa moja na Sabato inapaswa kuzingatwa. Maelezo haya hayashughulikii tu uwongo wa Sabato ya Lunar lakini ya nadharia yoyote ambayo inaweza kupotea kutoka jua hadi machweo siku ya saba katika eneo unaloishi.

Mungu alipumzika siku ya saba, na aliiweka kando kwa mwanadamu kuzingatia kwa heshima ya uumbaji wake wa mbingu na dunia katika siku

sita halisi. Alibariki na kutakasa na kuitakasa siku ya kupumzika. **Wakati watu wanapokuwa waangalifu sana kutafuta na kuchimba ili kuona kwa kuzingatia kipindi sahihi cha wakati, tunasema, Mungu alitengeneza Sabato yake kwa ulimwengu wa pande zote; na siku ya saba inapokuja kwetu katika ulimwengu wa pande zote, unaodhibitiwa na jua ambalo linatawala siku hiyo, ni wakati katika nchi zote na nchi kuishika Sabato.** Katika nchi ambazo hakuna jua kwa miezi, na tena hakuna jua kwa miezi, kipindi cha muda kitahesabiwa na rekodi zilizowekwa. . . . **Bwana anakubali utii wote wa kila kiumbe Aliyefanya, kulingana na hali ya wakati katika ulimwengu unaoweka jua litokezapo na jua lituapo.** . . . Sabato ilitengenezwa kwa ulimwengu wa pande zote, na kwa hivyo utii unahitajika kwa watu ambao wako katika msimamo kamili na ulimwengu uliumbwa wa Bwana.-- Barua 167, 1900. *Selected Messages* wa 3 p. 317.1

Taarifa hiyo inasema wazi kwamba tunapaswa kushika Sabato siku ya saba wakati jua litatokea ulimwenguni. Pia inasema kwamba Sabato inazingatiwa na udhibiti wa jua sio jua na mwezi. Kwa ufupi, wakati jua liko kwenye siku ya sita katika eneo unaloishi, huu ni wakati wa kuanza Sabato.

Tunajua tusimamapo

Wazo limepitishwa kwamba Ellen White aliambiwa kwamba kuna nuru zaidi itolewe kuhusu Sabato. Tulishughulikia hii kwenye ukurasa wa 9 wa kijitabu hiki:

Nikauliza kwa nini ilikuwa hivi, kwamba katika siku hii ya mwisho lazima nibadilishe wakati wa kuanza Sabato. Malaika akamwambia, “mtafahamu, lakini bado, bado.” 1T 116

Kama tulivyokwisha kuonyesha, Ellen White hakuelewa ni kwa nini wanahitaji kubadilika kutoka saa kumi na mbili jioni hadi saa kumi na mbili jioni kwa Sabato kutua jua hadi jua kutua. Wazo kwamba Sabato ingebadilika kutoka jua kutua kwenda jua kutua kwa sababu mapainia bado hawakuelewa Sabato imeonekana kuwa ya uwongo na usomaji wa wazi wa taarifa hiyo na vile vile vifuatavyo.

Inawezekana kwamba umuhimu sana unaweza kugawanyika juu ya wale wanaoifuata Sabato, na bado hakuna mtu anayeweza kusema Sabato

inakuja? Basi ni wapi watu ambao hubeba beji au ishara ya Mungu? Ishara ni nini?

Sabato ya siku ya Saba, ambayo Bwana aliibariki na kuitakasa, na kuitamka takatifu, na adhabu kubwa kwa ukiukaji wake.

Sabato ya siku ya saba haina shaka yoyote. Ni ukumbusho wa Mungu juu ya kazi Yake ya Uumbaji. Imewekwa kama ukumbusho uliopewa na Mbingu, kuzingatiwa kama ishara ya utii. Mungu aliandika sheria yote na kidole chake kwenye mbao mbili za jiwe. . . .

Sasa, dada yangu, ingawa kwa sasa mimi ni mgonjwa, naandika nikikaa kitandani kukuambia kwamba hatupati uthibitisho mdogo kwa nadharia ya mstari wa siku. Ni mtego wa Shetani ulioletwa na mawakala wake mwenyewe ili kuwachanganya watu akili. Unaona jinsi haiwezekani kabisa kwa jambo hili, kwamba ulimwengu unaadhimisha Jumapili, na watu waliobaki wa Mungu wote wamekosea. **Nadharia hii ya mstari wa siku ingefanya historia yetu yote kwa miaka hamsini na tano iliyopita kuwa ukweli kamili. Lakini tunajua tunasimama. ...**

Dada yangu, imani yako isife. Tunapaswa kusimama kidete kwa rangi zetu, amri za Mungu na imani ya Yesu. Wote ambao wanashikilia mwanzo wa ujasiri wao hadi mwisho wataishika Sabato ya siku ya saba, ambayo inakuja kwetu kama alama ya jua. Kuanguka kwa mstari wa siku ni mtego wa Shetani kukatisha tamaa. Ninajua ninayozungumza. Kuwa na imani kwa Mungu. Shika pale ulipo, kama jiwe hai katika jengo la Mungu.

Wana wa Mungu watahinda. Watakuja washindi na zaidi ya washindi juu ya mambo yote yanayopingana, yanayowatesa. Usiogope. Kwa nguvu ya ukweli wa Bibilia na upendo ulioonyeshwa msalabani, na kuwekwa nyumbani na Roho Mtakatifu, tutakuwa na ushindi. Vita nzima mbele yetu inategemea utunzaji wa Sabato ya kweli ya Yehova....

Siwezi kuandika tena sasa, lakini nasema, Usisikilize uzushi. Shika shamba “Bwana asema hivi.” Yeye atakufariki na kukubariki, na atakupapa furaha ndani ya moyo wako. Asifiwe BWANA kwa kuwa tunayo nuru safi, na ujumbe wazi, wazi. - Barua 118, 1900, Uk. 1, 2, 5-7. (Kwa Dada Hall, Agosti 2, 1900.) *Manuscript Release* Vol. 3 pp. 254-256

Ellen White alikuwa wazi mahali aliposimama. Hakuonyesha kutokuwa na hakika yoyote kuhusu Sabato ni lini. Hakusema kwamba alikuwa anasubiri mwangaza zaidi juu ya swali hili. Taarifa zake haziwezi kueleweka.

Nadharia ya mstari wa siku ilikuwa kusonga mabadiliko ya siku duniani (tarehe ya kimataifa) kwenda mahali Edeni walipaswa kupatikana. Athari dhahiri zaidi ya hii ni kuweka utunzaji wa Sabato huko Australia baada ya utunzaji wa Sabato huko Ulaya na USA. Hii ingeweka utunzaji wa Sabato Jumapili huko Australia. Roho ya Utabiri inaonyesha hii ni ya uwongo.

Kutoka Kutua kwa Jua hadi kutua kwa Jua katika eneo lako

Sababu moja dhahiri Ellen White hakuwa na shaka ni kwamba malaika alimwonyesha mapema sana katika harakati za Waadventista. James White anarekodi hafla hiyo.

1. Bibi White ameonyeshwa kitu katika maono mawili kuhusu wakati wa kuanza Sabato. Ya kwanza ilikuwa mapema mnamo 1847, huko Topsham, Me. **Katika maono alionyeshwa kuwa kuanza Sabato wakati wa kuchomoza kwa jua ilikuwa mbaya. Kisha akasikia malaika akirudia maneno haya, “Tangu jioni hata jioni mtaadhimisha Sabato zenu.”** RH Feb 25, 1868

Wakati Ellen White anaishi Umarekani aliambiwa kutoka jioni hata jioni utasherehekea Sabato zako. Hakuna kiashiria cha kupendekeza hii hata kwa mahali pengine pengine isipokuwa Merika. Kwa hivyo hata jioni ilikuwa jua hadi jua huko Merika. Wakati Ellen White akivuka Bahari ya Pasifiki na kushika Sabato huko Australia aliiweka kutoka jua hadi machweo katika eneo hilo.

Kuna wengine ambao wanachukua taarifa ya malaika kwamba angeelewa lakini bado haimaanishi kuwa angeelewa ukweli juu ya Sabato lakini bado.

Nikauliza kwa nini ilikuwa hivi, kwamba katika siku hii ya mwisho lazima nibadilishe wakati wa kuanza Sabato. Malaika akasema, “mtafahamu, lakini bado, bado.” 1T 116

Taarifa hiyo inaonyesha wazi kile kisichoeleweka. Ilikuwa sababu walilazimika kubadilisha wakati katika hatua hii ya marehemu. Ikiwa taarifa hiyo hapo juu

inamaanisha kuwa hawakuelewa wakati wa Sabato bado basi malaika hakumwambia ukweli kwa Ellen White kuwa yeye mwenyewe ataelewa katika siku zijazo. Ellen White alikufa akitunza Sabato kutoka jua kwenda jua hadi jua katika kila mahali alipopita duniani. Kwa hivyo inaweza kumaanisha kuwa hawakuelewa wakati wa Sabato baada ya Novemba 1855. Hawakuelewa sababu ya kwanini walibadilika mnamo 1855 lakini alielewa baadaye kama James White alivyofafanua mnamo 1868.

Lakini swali linaloibuka, Ikiwa maono yamepewa kusahihisha aliyekosea, kwa nini hakuona haraka mapema kosa la saa kumi na mbili jioni? Haionekani kuwa muundo wa Bwana kufundisha watu wake na zawadi za Roho juu ya maswali ya Biblia hadi watumishi wake wametafuta neno lake kwa bidii. RH Feb 25, 1868

Sababu nyingine kwamba Sabato lazima iwe kutoka jua kutua hadi jua kutua mahali unapoishi ni kwamba hatuna rekodi ya Paulo kwenye safari zake za umishonari au Waaldensia wakitunza Sabato kulingana na wakati wa jua linalochomoza. Waldensia waliishi Ulaya na wakati wao wa Sabato ulikuwa saa moja au mbili tofauti. Ellen White anasema walishika Sabato ya kweli.

Waldensia walikuwa wa kwanza kwa watu wote wa Uropa kupata tafsiri ya Maandiko Matakatifu. Mamia ya miaka kabla ya Matengenezo hayo, walikuwa na Biblia kwa maandishi katika lugha yao ya asili. Walikuwa na ukweli haukuchafuliwa, na hii iliwapatia vitu maalum vya chuki na kuteswa. Walitangaza Kanisa la Roma kuwa Babeli waasi wa Apocalypse, na kwa hatari ya maisha yao walisimama kupinga ufasidi wake. Wakati, chini ya shinikizo la mateso ya muda mrefu, wengine waliacha imani yao, kidogo kwa kufuata kanuni zake tofauti, wengine walishikilia kweli. Kupitia zama za giza na uasi, kulikuwa na Waldensia ambao walikanusha ukuu wa Roma, ambao walikataa ibada ya sanamu kama ibada ya sanamu, na ambao **walitunza Sabato ya kweli.** Katika dhabihu kali za upinzani walidumisha imani yao. Ingawa walishikwa na mkuki wa Savoyard, na kuchomwa moto na yule mnyama wa Kirumi, walisimama kwa Neno la Mungu na heshima yake. {GC 65.1}

Ni dhahiri pia kutoka kwa Wayahudi ambao wameenea kote ulimwenguni, wote huweka Sabato kutoka jua hadi jua. Hakuna ugomvi uliyorekodiwa katika

maandiko kuhusu kuweka Sabato kulingana na wakati wa Yerusalemu wakati wa nje ya Israeli.

Kanisa la Celtic huko Uingereza, na Leslie Hardinge, ni kitabu cha kurasa 265, ambacho kinaonyesha kwamba Wakristo katika visiwani vya Uingereza karibu walitunza Sabato ya siku ya saba kwa miaka mia sita baada ya Masihi. **Walitunza Sabato kutoka kuzama kwa jua hadi kuchomoza kwa jua, walijulikana kuwa Wa-Quartodecimans** (waliadhimishwa Pasaka ya kila mwaka siku ya kumi na nne ya mwezi wa Kiebrania), walipiga nyama iliyo na uchafu, na hawakuwa watatu. St Patrick wa Ireland hakuwa Mkatoliki, lakini mtunza Sabato ambaye alisisitiza kutunza Sheria ya Mungu.

<http://www.biblesabbath.org/desrmat.html>

Kama tulivyoonyesha hapo awali, Biblia inafafanua neno siku kama usiku na siku ya takriban masaa 24. Amri ya nne inatuambia kukumbuka siku ya Sabato. Neno siku linamaanisha kuzama kwa jua hadi jua ambapo unapatikana.

Sasa, kulingana na bibilia, siku inaanza lini? Mambo ya Walawi. 23:27 inasema: “Siku ya kumi ya mwezi huu wa saba kutakuwa na siku ya upatanisho.” Mstari wa 32: “Itakuwa Sabato yenu ya kupumzika;. Siku ya tisa ya mwezi jioni, kutoka jioni hata jioni, mtaadhimisha Sabato yenu.” Kumbukumbu la Torati 16:6. “Hata wakati wa kufanya jua.” Kwa hivyo, siku ya kumi ya mwezi ilikuwa tangu kuzama kwa siku ya tisa hadi kuzama kwa siku ya kumi. **Kwa maneno mengine jua linaonyesha mwanzo wa siku mpya. Hii ni madhubuti kulingana na agizo la Mungu katika uumbaji.** Mwa 1:2: “Na dunia ilikuwa isiyo na umbo na ya giza na uso ulikuwa wa uso wa kina.” Mpaka sasa yote ilikuwa giza. “Ndipo Mungu akasema,” Na iwe nuru; na kulikuwa na nuru. Mungu “aliamuru nuru iangaze gizani.” 2 Kor. 4:6. Kwa hivyo giza likiwa juu ya dunia na mwanga hufuata, giza kawaida ni sehemu ya kwanza ya siku. “Na jioni [giza] na asubuhi, [nuru] ilikuwa siku ya kwanza.” Mwa 1:5. *A.T Jones, Sign of the Times Desemba 11, 1884*

Ikiwa amri hii inahusiana na eneo moja tu duniani na kwamba kuwa Yerusalemu basi kwa wale wanaoishi Australia Sabato itakuwa kutoka asubuhi ya Sabato 2 hadi 2 asubuhi Jumapili asubuhi. Kwenye pwani ya mashariki ya USA itakuwa 1:00 Ijumaa hadi 1:00 Jumapili alasiri. Ikiwa hii ndio kesi

ingebadilisha ufafanuzi wa siku ya neno. Hii haiwezi kuwa hivyo. Hakuna ushahidi au historia kwamba maadhimisho yoyote kama hayo yameamriwa au kuangaliwa duniani. Mungu alifanya Sabato yake kwa ulimwengu wa pande zote. Inazingatiwa wakati siku inakuja kwetu ambapo tuko katika ulimwengu huo.

Mungu alifanya Sabato yake kwa ulimwengu wa pande zote; na siku ya saba inapokuja kwetu katika ulimwengu wa pande zote, unaodhibitiwa na jua ambalo linatawala siku hiyo, ni wakati katika nchi zote na nchi kuishika Sabato. 3SM 317

Ninazungumza na wale wote walio kwenye harakati za Adventista. Ikiwa una shaka au hauamini Roho ya unabii basi ifuatayo ni kwa wewe kuzingatia.

Najua hatari yako. Ukikosa imani na ushuhuda huo utajiepusha na ukweli wa Bibilia. Nimekuwa naogopa kuwa wengi wangechukua kuhoji, msimamo wa kutilia shaka, na katika dhiki yangu kwa roho zako ningekuonya. Ni wangapi watatii onyo hilo? Unaposhikilia ushuhuda sasa, je! Mtu angepewa kuvuka wimbo wako, kurekebisha makosa yako, je! Utahisi uhuru kamili wa kukubali au kukataa sehemu yoyote au yote? Kile ambacho utapendelea kupokea ndio sehemu inahitajika sana. Mungu na Shetani kamwe hawafanyi kazi katika ushirikiano. Ushuhuda huo unaweza kuwa na ishara ya Mungu au ile ya Shetani. Mti mzuri hauwezi kuzaa matunda mabaya, na mti mbaya hauwezi kuzaa matunda mazuri. Kwa matunda yao mtawajua. Mungu amezungumza. Nani ametetemeka kwa neno lake? *Testimonies Volume 5* ukurasa wa 98.

Kwa hivyo Bibilia na Roho ya Utabiri ni wazi.

1. Sabato inakuja kila siku ya saba
2. Inadhibitiwa na Jua
3. Unaanza wakati wa jua siku ya Ijumaa hadi machweo ya siku ya Sabato katika eneo ulilo.

Kwa mara nyingine tena tunakumbushwa.

Katika kukagua historia yetu ya zamani, tumesafiri kila hatua mapema kwa msimamo wetu wa sasa, naweza kusema, Asifiwe Mungu! Ninapoonza kile Bwana ametenda, nimejaa mshangao, na ujasiri katika Kristo kama kiongozi. **Hatuna chochote cha kuogopa wakati ujao,**

isipokuwa kama tutasahau njia ambayo Bwana ametuongoza, na mafundisho Yake katika historia yetu ya zamani. Like Sketches p. 196.2

Bwana aliwaongoza mapainia wetu katika hatua za mwanzo za harakati. Swali la Sabato lilijifunza kwa uangalifu na J.N. Andrews. Aliwasilisha kazi yake kwa uongozi. Sabato ya kutoka jua hadi machweo ambayo yalikuja kila siku ya saba ilianzishwa na Ellen White alithibitisha kuwa tunajua tunasimama juu ya swali hili.

Ninawasihi wale wote walio kwenye harakati za Waadventista wasimame juu ya ukweli wa Bibilia wa swali hili. Kujitenga kwa njia yoyote kutoka Sabato ya siku ya saba iliyopewa watu wetu mnamo Novemba 1855 ni kuhama Sabato ya Bibilia. Ukifanya hivi huwezi kupokea muhuri wa Mungu.

Ishara au muhuri wa Mungu hufunuliwa katika utunzaji wa Sabato ya siku ya saba, ukumbusho wa uumbaji wa Bwana. ... 8T 117

Ninajua kabisa hii inapunguzwa kwa mawazo ya watu ambayo mimi hujali na kuwapenda kama ndugu. Ninaandika mambo haya kwa hakika kubwa kuamini Bibilia na Roho ya unabii ili tuweze kupokea muhuri wa Mungu. Hili ni swali la maisha na kifo. Kwa hivyo nawasihi wale wote ambao wanashikilia msimamo mwingine au ambao wana mwelekeo mwingine; unaiweka roho yako katika hatari kubwa na itakata uwezo wako wa kupokea muhuri wa Mungu.

Je! Sabato tumepewa thamani gani katika Maandiko na Roho ya Utabiri? Ishike na uokolewe.

Mwamini Bwana, Mungu wako, ndivyo mtakavyosimamishwa; amini manabii wake, ndivyo mtafanikiwa. 2 Mambo ya Nyakati 20:20

SAA YA KUANZA SABATO

Dada White katika maono mawili alionyeshwa jambo fulani kuhusiana na saa ya kuanza sabato. Maono ya kwanza yalikuwa mapema 1847, kule Topsham, Me. **Katika maono hayo alionyeshwa kwamba kuanza sabato jua lichomozapo ni kosa. Kisha akasikia malaika akirudia maneno haya “Tangu jioni hata jioni mtasherehekea sabato zenu”.**

Katika maono ya kwanza, tulielekezwa kawa neno la Mungu kwa maneno, “Tangu jioni hata jioni”, lakini kwa maoni ya wengi ikakubaliwa kwamba jioni ni saa kumi na mbili. Katika maono ya pili, maneno yale yale yalitumiwa na tulielekezwa haswa katika neno la Mungu, ambapo saa ya jioni ilichunguzwa zaidi. Hili lilimaliza suala hili tata na Kaka Bates na wengine na hili lilileta utulivu katika suala hili. James White, RH Feb, 25, 188

Itakuwa Sabato yenu ya kupumzika, nanyi mtaitesa mioyo yenu: **siku ya tisa ya mwezi jioni, kutoka jioni hata jioni, mtaadhimisha Sabato yenu.** Mambo ya Walawi 23:32

Lakini mahali atakapochagua Bwana, Mungu wako, kuweka jina lake, **hapo utatoa dhabihu la pasaka jioni, jua likitua,** wakati uliyokuwa ukitoka kutoka Misri. Kumb 16:6.